

Z B O R N Í K

č í s l o 2

K

T I S Í C R O Č I U

P R Í C H O D U

K R E S Ť A N S T V A

D O

R U S K A

/ 9 8 8 - 1 9 8 8 /

## O B S A H :

|                                                                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Modlitba svätého Františka Assiského                                                                              | 3  |
| Úvod                                                                                                              | 4  |
| I.                                                                                                                |    |
| V ústrety tisícročnému jubileu<br>pokresťančenia Ruska                                                            | 6  |
| Dr. Jozef Benáček :<br>Nečakaná správa o situácii<br>gréckokatolíckej cirkvi na Ukrajine                          | 9  |
| Kresťanstvo a svet :<br>Správa zo Španielska                                                                      | 13 |
| 45. číslo Kroniky litovskej<br>katolíckej cirkvi z októbra 1980,<br>prehľad.                                      | 15 |
| Turičné hnutie, Letničari<br>v Sovietskom zväze                                                                   | 19 |
| Klaus Hemmerle :<br>Cesta, ale nie jediná                                                                         | 29 |
| René Laurentin :<br>Úkolom hnutí charizmatickej obnovy je ...                                                     | 29 |
| Vojak Mojsejev - mučeník našich čias                                                                              | 30 |
| Príbeh sovietskeho občana nemeckého pôvodu,<br>ktorý podáva svedectvo viery napriek<br>neustálemu prenasledovaniu | 35 |
| II.                                                                                                               |    |
| Kasián :<br>Duchovný život podľa Pavla Jevdokimova                                                                | 40 |
| Tomáš Špidlík :<br>Ježišova modlitba                                                                              | 54 |
| Rozprávania ruského pútnika                                                                                       | 63 |
| Kasián :<br>Recenzia knihy Tomáša Špidlíka,<br>Velkí ruskí mystici                                                | 65 |

|                                   |    |
|-----------------------------------|----|
| Lexikon :                         |    |
| Nesychasmus                       | 68 |
| Katafatická a apofatická teológia | 69 |

## III.

|                                                                                                    |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| A.V. Florovskij :                                                                                  |    |
| Alekej Ladyženskij, prvý ruský jezuita                                                             | 71 |
| Misionár a väzeň Kristov v službe<br>gréckokatolíckej Cirkvi<br>/Otec Vendelín Javorka, 1882-1966/ | 77 |
| Bogolubov :                                                                                        |    |
| Ciolkovskij a ateizmus                                                                             | 81 |
| 60-ročný Andrej Sacharov                                                                           | 93 |
| Človek má predsa dušu /I.P. Pavlov/                                                                | 98 |

## IV.

|                                   |     |
|-----------------------------------|-----|
| Tajomstvá františkánskeho ruženca | 102 |
|-----------------------------------|-----|



# Modlitba svätého Františka Assiského .

---

Pane Ježišu, urob ma tvorcom pokoja :

aby som vnášal lásku, kde panuje nenávisť,  
odpustenie, kde sa množia urážky,  
jednotu, kde vládne nesvornosť.

Daj, aby som prinášal pravdu tým, čo blúdia,  
vieru tým, čo pochybujú,  
nádej tým, čo si zúfajú,  
svetlo tým, čo tápu vo tmách,  
radosť tým, čo smútia.

Daj, aby som sa snažil  
skôr potešovať iných, než aby mňa potešovali,  
skôr chápať iných, než aby mňa chápali,  
skôr milovať iných, než aby mňa milovali.

Pretože len keď dávame - nadobúdame,  
len keď zabúdame na seba,  
nachádzame seba samých,  
len keď odpúšťame, dostáva sa nám odpustenia,  
len keď odumierame sebe,  
povstávame k večnému životu.

Amen.



Najväčšou hrozbou pre Cirkev je dnes bojujúci ateizmus. Ako apokalyptická obluda zvierajú do svojich chápadiel toľké nevinné národy a udušajú ich náboženskú slobodu. Aj v tomto krajnom nebezpečenstve všetky nádeje Cirkvi spočívajú v rukách jej vznešenej Matky, slávne do neba vzatej, ako tomu dosvedčujú i súčasné dejiny Poľska.

Vo chvíľach, kedy bezbožný materializmus sa namáha odstrániť zo srdca ešte aj meno kresťan, Pius XII. zasväcuje aj národy Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie a prehlasuje, že brány pekelné nebudú môcť nad nimi zvíťaziť, keď sa ich ujme Panna Mária svojou mocnou ochranou.

Slachetné pápežovo gesto je ozvenou fatimského proroctva preblahoslavenej Panny Márie: Požiadam zasvätenie Ruska a ono sa obráti. Sľuba Boží, P. Maximilián Kolbe, minorita, ktorý sa v nemeckom koncentračnom tábore dobrovoľne obetoval hroznej smrti hladom, ponúknuť sa namiesto odsúdeného otca ôsmich detí, so zrakom upretým na vrcholce veží na Červenom námestí v Moskve, prorokoval : "Príde den, keď socha Panny Márie.... obetovaná všetkými slobodnými národmi sveta, bude tróniť na najvyššej veži v Kremli. A z tých znova vydobytých výšok Panna Mária bude rozširovať po celom, Kristovi vrátenom Rusku, svetlo svojho materstva a svojej ochrany."

Je známe, že Pius XI. povzbudzoval, aby sa pri ťažkej ulohy navrátenia blúdiacich späť do Cirkvi vyzývala Panna Mária Pomocnica kresťanov. Lev XII. vyhlásil, že na zahojenie sociálnych rán ani jeden prostriedok nie je vhodnejší, ako vyzývať pomoc tej, ktorá sa teší, keď ju nazývajú najmocnejšou Pomocnicou kresťanov. Anjelský pastier Pius XII. často vysvetľoval poslanie Panny Márie ako Patrónky mystického tela. Utielal sa k slávnemu

titulu Pomocnica kresťanov a vyše 200 miliónov kresťanov, žijúcich v Rusku, zveril neohrozenej ochrane Matky Božej, aby sa v ich srdciach zachránilo sväté náboženstvo a kresťanské čnosti...

"Zvláštnym spôsobom zasväcujeme Nepoškvrnenému Srdcu panenskej Matky božej národy Ruska v istej nádeji, že sa premocnou ochranou Panny Márie čoskoro šťastne splnia naše túžby, ako aj túžby všetkých kresťanov, ktoré prednášame za pravý pokoj, svorné bratstvo a slobodu. Vsa všetci majú na nu právo a Cirkev v prvom rade." /Epist. apost. Sacro vergente anno/.

Nad dvoma zvoniciami, týčiacimi sa po bokoch kupole baziliky Panny Márie Pomocnice v Turíne, don Bosko dal umiestniť sochy anjelov. Jeden drží vlajku, na ktorej je dátum mariánskeho víťazstva pri Lepante. Aj druhý anjel drží vlajku, ale dátum nového víťazstva Pomocnice nie je vyznačený.

Zápas medzi dobrom a zlom pokračuje. Je vždy tvrdší, ale ešte veľa zla sa popácha pôsobením bezbožníkov.

Presvätá Panna, kedy sa zaznačí dátum tvojho úplného triumfu nad nimi? Kedy sa stanú tvojími oddanými synmi, trofejou tvojej materskej lásky?

Aby sme tento den urýchlili, pripojíme aj svoju snahu pri plnení osobných a spoločných povinností. Sme síce vedomí svojej slabosti, svoje túžby však zhromaďujeme do modlitby, ktorá obsahuje poverenosť i nádej celého nášho života.

M Á R I A , P O M O C N I C A K R E S -  
T Ā N O V , O R O D U J Z A N Á S I

S týmto želaním posielame do nášho malého slovenského sveta aj toto číslo. Redakcia.



# V ústretv tisícročnému <sup>6.</sup> jubileu pokresťančenia Ruska.

---

Mnoho krásnych chrámov postavil náš ľud, ale vo väčšine z nich sa už neschádza Boží ľud na slávenie Najsvätejšej obety. Hostia zo zahraničia sa nadchýňajú krásou spevu na bohoslužbách, u nás je však zriedkavosťou, aby sa niekto priznal ku svojmu presvedčeniu. Na ľudovoľné otázky je však odpoveď hotová, zástupcovia zo ZSSR su prítomní na najrozličnejších zjazdoch a stretnutiach. Ale v chrámoch doma temer niet mládeže a starčekovia často sami nevedia, ku komu sa modlia...

Za štátnu ideológiu bol vyhlásený útočný ateizmus a často členovia KSSZ a Komsomolu nepovažujú za nízke sledovať veriaticich a upovedomovať o nich svoje základné organizácie... Kolko svätých žilo v tejto zemi a teraz - mravná spustlosť a lož sú každodenným zjavom... My, "majúci tvárnosť pobožnosti, ktorí však jej moc zapreli" /2 Tim 3, 5/. Takáto smutná je bilancia temer tisícročnej histórie kresťanstva u nás /988 - 1988/.

Sú to trpké slová, ale len úprimné priznanie pravdy a kajucnosť nás privedie k vytriedzeniu a očisteniu. Máme k tomu veľa možností. Je Spasiteľ, naďalej rozlievajúci svoju milosť, sú aj ľudia, ktorí počujú hlas svojho svedomia. A ťažkosti - tie nás majú vychovať k úprimnej viere.

Kritika však prináša úžitok len vtedy, ak za nou nasledujú konštruktívne návrhy. Považujeme za mimoriadne dôležité, aby každý pastier Kristovho stáda mal na zreteli, že Pán splnomocnil apoštolov nielen pre časť ľudí, časť práce /faru/, ale pre celý hynúci svet a aby nezabudli na hroznú výstrahu :



"Beda vám, zákoníci a fazizeji, pokrytci, pretože zavierate nebeské kráľovstvo pred ľuďmi, lebo vy do neho nevchádzate a ani tých, ktorí by chceli, nenecháte vojsť" /Mt 23, 13/. Ale i všetci ostatní musia bezpodmienečne a jednoznačne prijať princíp spoločnej zodpovednosti a tak postupne vytvárať koordinačné centrum spolupráce zainteresovaných na náboženskom a mravnom znovuzrodení spoločnosti.

V našej krajine žijú nielen Rusi a pravoslávni, preto musíme prekonať provinciálny egoizmus, psychológiu sektárstva a stavať svoju službu na internacionálnych, ekumenických a pacifických základoch. Politika zákulisného, prozelytizmu neprispieva k zblíženiu. Nedôstojné je tiež, keď nachádzajúc sa "u nich" dohovoríme sa na niečom, ale keď sa vrátíme, schvaľujeme neprípustnosť kompromisu. Už samotná účasť na ekumenickom hnutí vyššej úrovne vyžaduje, aby všetci účastníci pripustili nevyhnutnosť vnútornej obnovy a správnych doktrínálnych ústupkov. Oficiálny teoretický ekumenizmus nie je vždy adekvátny charakteristickej, faktickej ekumenickej práci. Takýto stav skutočnosti má nielen negatívnu, ale i pozitívnu stránku. Otvára dvere zdola iducej iniciatíve, obohacuje problematiku a rozširujúcej sféry vplyvu aktívneho mirotvorcovstva, nevyhnutného pre vyjdenie z duchovnej krízy.

Chceme sa stále vracat' k téme veľkého jubilea. "Posvätným nech je on pre vás" /Lev. 25, 12/. Dufame, že sa nám podarí získať ako duchovných, tak i ostatných ľudí pre serióznu diskuziu o osudoch našej vlasti a Cirkvi. Žiadame vás, aby ste nám poslali svoje návrhy a oznamovali nám všetky poďujatia, smerujúce k dôstojnému privítaniu

tohoto významného jubilea.

"Čertog tvoj vidžu, Spase moj, ukrašennyj,  
i odežvy ne imam, da vniđu v on.

Prosveti odejanie duši mojej

Sve odavče, i spasi mena.

Gospodi pomiluj!

Kyrie eleison!"

/z Prizyva No. 8/

Ešte raz Vás pozývame k modlitbe e k u -  
m e n i c k é h o r u ž e n c a . Nech sa  
stane symbolom z j e d n o t e n i a  
m l a d ý c h k r e s t a n o v n a  
c e l o m s v e t e . Nech táto modlitba  
napomôže náboženské prebudenie v Soviet-  
skom zväze. Dúfame, že nielen katolíci,  
ale i protestanti sa k nám pripoja, tak ako  
to v Rusku urobili mnohí pravoslávni.

"Aby všetci jedno boli, ako si ty Otče  
vo mne a ja v tebe, aby aj oni v nás jedno  
boli, aby svet uveril, že ty si ma poslal"

/Jn 17, 21/.

- o -



Dr. Jozef Benáček :

Nečakaná správa o situácii gréckokatolíckej cirkvi na Ukrajine.

"Naša cirkev počíta v Sovietskom zväze pri najmenšom 4 milióny veriacich, ktorí zostali verní Rímu. Ich viera je taká pevná, že pri naša bohaté ovocie. Máme knazov, mníchov, rehoľníčky, mnohé knazské povolania a tajnú hierarchiu. Ateistickému systému sa nepodariť lo vieru zničiť. Rodičia vyrástli v bezbožnom štáte, ale deti vychovávajú v kresťanskom duchu. Disidenti, ktorí prešli ateistickými školami, rozprávajú o Bohu a obhajujú Cirkev."

Kto takto rozpráva a o ktorej cirkvi sa tu hovorí? Tieto slová napísal kardinál, lvovský arcibiskup, žijúci v Ríme, v "Správe o situácii gréckokatolíckej Cirkvi na Ukrajine."

Správa bola čítaná 3. augusta 1980 na kongrese, ktorý sa koná každoročne v Königsteine pri Frankfurte nad Mohanom pod heslom: Kirche in Not - Cirkev v tiesni, alebo voľne preložené: Na pomoc ohrozenej Cirkvi.

Tohtoročného kongresu, v poradí už 30-teho sa zúčastnilo asi 500 zástupcov z 30-tich krajín. Kardinál Sypij nemohol zo zdravotných dôvodov prísť. Zastupoval ho a jeho dopis prečítal archimandrita Lubomír Husár. Čítanie kardinálovej správy patrila k vrcholným okamihom kongresových dní a zanechala na účastníkoch hlboký dojem.

Kardinál Sypij, ktorý prešiel od roku 1946 až do roku 1963 radom väzení a koncentračných táborov v Sovietskom zväze, píše v tomto otrasnom dokumente - otvára vlastne po prvýkrát pohľad do života Cirkvi Ukrajinských spolubratov - popisuje v tomto dokumente krížovú cestu a zároveň neochvejnú vieru gréckokatolíckej Cirkvi na Ukrajine. Ukazuje, že táto Cirkev žije, hoci za cenu nesmierných obetí a krve.



Prejdeme a odcitujeme aspoň hlavné časti správy. Lvovský arcibiskup pripomína najprv začiatky krížovej cesty:

"1. novembra 1944 zomrel môj predchodca, Boží služobník, metropolita Ondrej Steptický. Boh mi dal ťažký, ale veľký úkol, byť jeho nástupcom. Už 11. apríla 1945 som bol s ostatnými biskupmi zavretý. V priebehu jedného roka nás nasledovalo viac ako 800 knazov do väzenia. Od 8. do 10. marca 1946 bola inscenovaná vo Lvove synoda, ktorá pod ateistickým nátlakom prevolala "znovuzjednotenie ukrajinskej katolíckej Cirkvi so sovietskym režimom ovládanou ortodoxiou". Toto znovuzjednotenie a tým vonkajšiu likvidáciu našej cirkvi bolo prevedené s brutálnym násilím. Biskupi boli deportovaní do všetkých častí Sovietskeho zväzu a skoro bez výnimky vo väzení zomreli, alebo boli zabití. Každý z nás musel ísť svojou krížovou cestou. Dakujem Bohu, že mi dal silu niesť tento kríž 18 rokov a sklánam sa s uctou pred desiatimi spolubratmi v biskupskom úrade, pred viac ako 1400 knazmi, 800 rehoľnicami a viac desaťtisícimi veriacimi, ktorí spečatili vo väzení obetu svojho života, svoju vernosť pápežovi, rímskej apoštolskej Stolicy a všeobecnej Cirkvi."

S akým zmýšľaním a s akou vierou títo svedkovia Evanjelia niesli svoj kríž, ukazuje príklad jedného knaza, ktorý prešiel od roku 1945 do roku 1955 piatimi rôznymi koncentračnými táborami. Tento knaz napísal svojim farníkom:

"Beriem na seba toto väzenie ako pokánie a obetujem ho za Vás, aby ste Vy zostali tohoto kríža ušetrení. Zohnám Vám a modlím sa za Vás. Päťkrát denne sa modlím za všetkých svojich farníkov. Chceli ma donútiť k apostázii, ale odmietol som. Zachovajte si vieru svojich otcov!"

Prenasledovanie veriacych neustalo ani dnes, ale neochabla ani viera, i keď sa musí ukrývať. Kardinál Slipyj cituje rad povzbudzujúcich svedectiev. Dostáva správy od rehoľných sestier, že konajú ustavičnú poklonu preo Najsvätejšou Sviatosťou, že mladé rehoľníčky zložili večné sľuby, že príklad rehoľníčok, ktoré pôsobia v nemocniciach ako ošetrovatelky, priťahuje dievčatá a vzbudzuje úctu lekárov i neveriacich.

Mladý lekár v Zakarpatsku - pokračuje kardinál - študuje z požičaných kníh teológiu, pretože sa chce stať knazom. Mladí lekári, inžinieri, právnici atď. sa zasväcujú Bohu ako knazi alebo rehoľníci.

V jednom liste z 8. januára 1980, mi píše jeden tajný biskup: čoskoro vysvätim knazov, ktorí študujú teológiu v diaľkovom kurze. Ústne skúšky budú konať na jar alebo v lete vo voľnej prírode. Potom budú vysvätení.

V dopise z 11. februára 1980 ma uistuje jeden duchovný správca: medzi novovysvätenými knazmi sú výborní ľudia!

Potom kardinál Slipyj vysvetľuje, s akými ťažkosťami, ale tiež s akou obetavou podporou veriacych, pôsobia tajne vysvätení knazi.

"V roku 1975 bola napríklad vysvätená skupina jedenástich knazov, tajne, v pivnici domu spoloahlivých ľudí, bez akýchkoľvek liturgických paramentov. Títo knazi pracujú dnes ako robotníci alebo v inom povolání a vo voľnom čase navštevujú dediny, celebrujú svätú omšu, spovedajú, navštevujú chorých a krstia. Niekedy krstia tajne i deti funkcionárov strany. Cena vernosti je ovšem častokrát veľmi vysoká!"

Kardinál Slipyj cituje niekoľko príkladov, niekoľko udalostí:

"To zažil jeden tajný biskup, ktorý bol nedávno odhalený pri vykonávaní svojej povinnosti. Bez úspechu sa ho pokúšala KGB donútiť



hrozbami a mučením k spolupráci. Zlyhal aj pokus získať ho pod vplyvom určitej slobody, aby znútra rozvrátil jednotu Cirkvi, pretože ten biskup vie, že pre Cirkev neexistuje iná cesta, ako cesta kríža. A táto krížová cesta je ešte dnes posiatá mrtvolami.

V marci roku 1980 bola nájdená v dedine Tomaševka v Rakatinskom kraji mrtvola knaza Anatolija Gorgulu. Spútali ho, poliali benzínom a zapálili. Jeho veriaci mu povedali, že jeho jediná vina bola, že zostal verný svojej Cirkvi a slávil Eucharistiu.

V máji roku 1980 bol zabitý v chladnej vode neďaleko Lvova 60-ročný knaz Ivan Korytko v továrni, kde pracoval. Mal vyrazené všetky zuby a ústa zachráné chlebom. Veriaci ho pochovali a pohrebný sprievod bol dlhý 600 metrov.

Kardinál Slypij uzatvára túto litániu utrpenia a krvi slovami nádeje:

"Naša Cirkev nie je mrtva, ako sa mnohí v slobodnom svete domnievajú, alebo ako si to priamo prajú, pretože táto Cirkev stojí v ceste ich veľmi ľudským plánom. Naša ukrajinská Cirkev žije. Najlepším dôkazom toho je mučeníctvo. Trpí, pretože verí a verí, pretože trpí. A raduje sa, že smie pre Boha trpieť, ako čítam v jednom liste z mája roku 1980. Skutočnosť, že naša Cirkev po 35-ročnom prenasledovaní doposiaľ stále žije, je pre našich veriacich zázrak Božej milosti, ktorý nutí sustavne k zamysleniu. Tento zázrak dáva ich viere neochvejnosť."

Ku koncu kardinál poukazuje na ekumenický význam utrpenia :

"Prenasledovanie a spoločné utrpenie zblížilo kresťanov rôznych vyznaní a pod krížom vyrástlo ekumenické zmýšľanie, ktoré má hlbšie a prenikavejšie účinky, ako teologicky učené diskuzie, pretože je oplodnené a očistené svedectvom a krvou mučeníkov".



A nakoniec kardinál vyzýva katolíkov a kresťanov z iného sveta, aby Cirkev na Ukrajine mravne a duchovno podporovali. Všetkým pripomína:

"Omnoho dôležitejšia ako hmotná pomoc, je Vaša duchovná a mravná podpora. Je Vašim úkolom a povinnosťou nikdy na prona sledovaných bratov neza-bu-dať!

Bývalý profesor a rektor kňazského seminára v Lvove, dr. Ivan Cornak, ktorý zomrel 26. januára 1980, po 35-ročnej ceste utrpenia ako svätec, v poslednom liste ma prosil, aby som sa snažil všemožne ovplyvniť verejnú mienku, vyburcovať svetové svedomie, žiadať základné právo na náboženskú slobodu pre všetky utláčané národy v Sovietskom zväze a zabrániť, aby mlčiaca Cirkev bola umlčená tými, ktorí môžu hovoriť. Teraz, keď sa blíži den, kedy ma Boh z tohoto života odvolá, chcem použiť túto možnosť poslednú príležitosť, aby som splnil posledné pranie svojho zomrelého spolubrata."

Slová kardinála Jozefa Slipého znejú ako duchovná závet a hovorí tak zreteľne, že k ním nie je potrebný komentár.

VR, 11.11.80-č. - o -

Kresťanstvo a svet :

14.12.80-č.

Španielsko :

Francúzska tlačová kancelária AFP prináša z Madridu správu, že predstaviteľ ruských evanjelikov Arkadij Poliščuk sa obrátil na svetovú verejnosť s výzvou, aby sa v rámci konferencie o kontrole Helsinskej zmluvy, ktorá práve prebieha vo španielskom hlavnom meste, postavila na obranu 30.000 ruských kresťanov, ktorí sú vystavení najrôznejším formám diskriminácie a šikanovania, pretože požiadali o vyštahovanie z krajiny.

Poliščuk zoznámil novinárov s jednotlivými dokumentovanými prípadmi. Uviedol, že 11.11.

1980 skupiny evanjelikov zahájili v rôznych sovietských mestách 5-dnovú hladovku, aby upozornili na svoju situáciu.

Podľa údajov Poliščuka sa baptisti, adventisti a pentekostálovia rozhodli už v roku 1976 zaslať prezidentovi Brežnevovi zoznam svojich veriacich, ktorí sa chcú vystahovať. V roku 1979 bolo na zozname už 30.000 osôb. V Nachodke, provincii Chabarovsk, je proti-právne internovaných okolo 400 evanjelikov. Sú volaní na mnohohodinové výsluchy a vystavení všemožnému nátlaku KGB, len aby sa verejne zriekli svojej viery.

Poliščuk uviedol tiež prípad slepeho pastora Nikolaja Gerotoja, ktorý bol odsúdený na 7 a pol roka vyhnanstva, keď celá jeho obec požiadala o vystahovalecký pas.



45. číslo Kroniky litovskej katolíckej<sup>15.</sup>  
cirkvi z októbra 1980, prehľad.

Predovšetkým Kronika zaznamenáva 25. výročie biskupskej vysviacky Julionasa Steponavičiausa, o ktorom sa všeobecne hovorí, že on je oným nemenovaným biskupom, ktorého pápež Ján Pavol II. vymenoval koncom mája 1979 za kardinála in petto, t.j. s tým, že jeho meno zverejní, až bude na to vhodná chvíľa. Koncom leta minulého roku pápež poslal biskupovi Steponavičiausovi blahoželanie k výročiu jeho vysviacky. V septembri boli verejné slávnosti v hlavnom meste Litvy, vo Vilne, kde jubilanta pozdravil veľký zástup veriacich, medzi nimi najmä mládeže. Biskup Steponavičius nesmie vykonávať svoju funkciu. Po dlhý čas žil v nutenom exile v meste Zagare. Doteraz však mu nebolo oznámené z akých dôvodov takto proti nemu úrady postupujú. Podľa Kroniky úrady sa snažili zasahovať do osláv. Nedovolili, aby sa o nich verejne hovorilo, nesmela o nich byť vydaná nijaká verejná pozvánka, ani správa. Biskupov príchod oznámili len v kostoloch pri bohoslužbách. Napriek tomu sa zástupy veriacich zhromaždili vo Vilne na jeho privítanie. Biskup sám povedal, že odmietol splniť určité požiadavky, pred ktoré ho postavili úrady, pretože vidí svoju úlohu v budovaní Cirkvi a nie v jej ničení.

Kronika referuje ďalej o dvoch ďalších náboženských oslavách: na jednej, Zemaičju Kalvaria, sa zúčastnilo na 30.000 ľudí. Z toho veľká časť mládeže. Témou tohto stretnutia bol boj proti alkoholizmu a za abstinenciu. Na túto tému odznelo viacero kázni, prednášok, diskusií. Dejiskom ďalšieho masového zhromaždenia veriacich bolo koncom augusta historické pútnické miesto Šiluba. Napriek tomu, že medzi účastníkmi bolo možno pozorovať viacero agentov

tajnej polície, ktorí fotografovali, zástup sa však nedal rušiť. Aj pri tejto príležitosti bola hlavná téma prax kresťanského života a osobitne zdržanlivosť voči alkoholu.

Azda najdôležitejším miestom konfrontácie medzi Cirkvou a komunistickým režimom v Litve je bohoslovecký seminár v Kaunase. Kronika referuje, že v uplynulom roku úrady pripustili len 22 nových bohoslovcov. Trinástich zamietli. Katolícky výbor na obranu práv veriacich v Litve protestoval proti tomuto zásahu úradov do vnútorných záležitostí Cirkvi u generálneho prokurátora. Žiadal, aby odmietnutým bohoslovcom bol dovolený prístup k štúdiu teológie. Vo svojej žiadosti sa odvolával na ustavu Sovietskeho zväzu, na Všeobecnú deklaráciu ľudských práv a na dohodu z Helsínk. Aj podpisová akcia po mnohých farnostiach mala za cieľ protestovať proti postupu úradov a získať Cirkvi priestor na riešenie vlastných záležitostí.

Kronika potom popisuje prípad knaza Vajseckavkaza, ktorému veduci úradu pre cirkevné záležitosti v Kaunase zakázal vykonávať pohrebné obrady, učiť deti náboženstvu a zapojiť ich do bohoslužieb.

V lete roku 1979 ukradli neznámi páchatelia z katedrály v Kaunase vzácny obraz Panny Márie. Úrady síce zlodejov chytili a odsúdili, obraz však doteraz nevrátili na pôvodné miesto. Na 6.000 katolíkov, obyvateľov mesta, podpísalo list prvému tajomníkovi ÚV Litovskej KS, v ktorom žiadajú návrat obrazu.

Litovskí katolíci sa bránia nielen proti osobným represáliam a šikanám knazov a laikov, ale aj proti písaniu tlače. V orgáne strany, Taribilis Kelias /Sovietská cesta/, vyšiel napríklad článok



desamujúci istého knaza, ktorý je členom Katolíckeho výboru na obranu práv veriacich a ktorý neposlúchol, keď mu úrady zakázali učiť deti náboženstvu, navštevovať svojich veriacich a vykonávať cirkevné pohreby. Veriaci príslušného kraja sa hneď dali dovedna, zvolili si výbor a cezom protestovali proti spomenutému článku.

Kronika ďalej uvádza celý seriál konkrétnych prípadov šikan, prechodných postihov a väznenia knazov a laikov, ktorí sa aktívne prejavili ako obráncovia náboženskej slobody.

Prinieslo tiež prvý rozsiahly report o procese proti Antanasovi Terleskasovi, Juliasovi Sasnavskasovi a proti Algerdasovi Statkievičiusovi vo Vilne. V prvom prípade išlo o katolíckych laikov, ktorí - podľa obžaloby - rozmnožovali a rozširovali ilegálne publikácie, medzi inými napr. tzv. "Baltické memorandum proti sovietsko-nemeckému paktu", v ktorom sa rozhodlo o prítvorení baltských krajín do Sovietskeho zväzu. V zmysle tohto paktu je Litva až doteraz pod nadvládou Moskvy. Spomenuté memorandum podpísalo skoro 50 občanov z baltických krajín a uverejnilo v Moskve v auguste 1979. Obžalovaní sa bránili poukazom, že postupovali len v súlade s vôľou ľudu po slobode. Sasnavskas dostal poldruha roka pracovného lábera, Terleskas tri roky, k tomu obidvaja 5 rokov vyhnanstva. Obžalovaný v druhom procese, Statkievičius, bol sudený v neprítomnosti. Trest znel na nútený pobyt v psychiatrickom ústave v Černichovsku. Po týchto procesoch úrady zasiahli proti viacerým účastníkom z radov obecnstva za to, že sa vraj nevhodne chovali počas procesu.

Generálny prokurátor Litvy varoval v jeseni minulého roku medzinárodne známou bojovníčku za ľudské práva, Nijolė Sadunajtovú, aby sa neukazovala na verejnosti. Sadunajtová sa totiž len v lete minulého roku vrátila z pracovného

tábora, kde si odpykávala dlhoročný trest za rozširovanie kroniky a iných samizdatov.

Kronika ďalej popisuje 6 prípadov domových prehliadok a 22 prípadov výsluchov knazov a laikov bezpečnostnými orgánmi kvôli náboženským knihám, fotografiám a kazetám. Agenti štátnej bezpečnosti pritom hrozili postihnutým, že keď neprestanu vo svojej činnosti, bude proti nim tvrdô zasiahnuté.

Spomenuté číslo Kroniky má osobitnú kapitolu o správach zo života väznov, roztrúsených po sovietskych pracovných táboroch, ktorí sa angažovali za náboženstvo. Uvádza sa tu napr. osud väzňa Paulaitisa, ktorý bol odsúdený na 35 rokov pracovného tábora a ktorý z toho už prežil 33 rokov. Kronika uverejňuje rozhovor s jeho manželkou, ktorá dostane sotva raz do roka povolenie ho navštíviť.

O väznovi Petrusovi kronika referuje, že napriek ťažkým podmienkam pracovného tábora, literárne pracuje. Za niekoľko mesiacov napísal tri obsiahle štúdie o kresťanstve, o židovstve a o islame.

A napokon uvádza Kronika z októbra 1980 množstvo prípadov šikan a diskriminácie žiakov a študentov, ktorí sa hlásia k náboženstvu a zúčastňujú sa na náboženských obradoch. Častým prípadom je zlé známkovanie, hrozba vylúčením a odmietnutie stipendia.



# TURIČNÉ HNUTIE, LETNÍČIARI V SOVIETSKOM ZVÄZE

Najprv vám musím vysvetliť tento nadpis. Letnice, to je staré slovanské slovo, v terajšom slovníku uvedené ako zastaralé a znamená svätodušné sviatky, Turice. Na Ukrajine a v Rusku si dali toto meno ctiteľia Svätého Ducha- "Letničiari".

Ale vypočujme si, čo mi o tom rozprával môj priateľ, jeden z nich :  
V karty nehrám, po vodke netúžim, politiku nepestujem. Nuž schádzame sa s dvoma-troma priateľmi, čítame zaujímavé knihy a debatujeme o nich. Jedného večera Miša vytiahne starú, zodratú knihu- Bibliu. Čítame, debatujeme a pomaly naše predošlé knihy zostávajú na polici. Zahlbili sme sa do Biblie. Andrij vraví: "Keď Boh jestvuje a vidí nás, mali by sme sa na Neho obracať, veď On poslal Ducha Svätého, aby ukázal ľuďom cestu a ten je všade." Tak sme sa začali modlievať. Prišli sme v Evanjeliu aj na "Otče náš" a naučili sme sa ho. Prosili sme Ducha Svätého, aby On prevzal vedenie. Každý sa modlil aj svojimi vlastnými slovami, ako prišli.

Tajná polícia nás odhalila po roku. Súdili nás a každému namerali za "ideologické rozvracanie" 25 rokov. Keď nás po rozsudku dali na tú istu celu, boli sme deprimovaní. Nikomu sme predsa nič neurobili. Tu hovorím : "Chlapci, hore hlavy! Boh je s nami, pomodlime sa k Nemu!" Modlili sme sa spolu Otče náš a potom každý, ako prišlo. Tu my blyskne čosi myslou: "Bratia, panikáre sa, ako sa apoštoli tešili, že mohli za Krista trpieť?" A zopakoval som doslova stať zo Skutkov. Naraz sa zdalo, ako ktosi iný hýbal mojimi perami: Neboj sa, malé stádo. Posielam vás ako ovce medzi vlkov. Ja som stále s vami. Všade

nájdete svojich bratov.

Vojak otvoril dvere a cúvol pred našimi rozžiarenými tvármi: "Kde máte vodku?!" Myslel si, že sme opití. A boli sme, Svätým Duchom.

Väzenie a pracovný tábor prešli ako sen. Dali nám amnestiu za dobré správanie...

Vrátili sme sa a semienko začalo u nás klíčiť a donieslo stonásobnú úrodu. Naše rodiny sú Bohom požehnané, priemer sedem detí, ale máme aj desať, dvanásť detné rodiny.

Z času na čas niektorého z nás zavrú, verejne sudia, ale badajú, že to má na ľudí opačný účinok ako očakávali, preto aj tresty idú dole: na 15 rokov, neskôr na 5, ba i na 3. Naši bratia sa neboja väzenia, naopak radujú sa, že môžu trpieť za Krista. Tešia sa aj tomu, že sa stretnú s inými kresťanmi, prehĺbia si svoje náboženské vedomosti, budú môcť prijať sviatosti. Keď máme ísť na vyšetrovanie a na sud, celá rodina si pokľakne pred ikonou alebo kríž a deti s manželkou sa modlia, aby ich otec bol hodný Krista, aby dostal účasť na Kristovom kríži, toľké vyznačenie pre celú rodinu!

A za každým súdnym pojednávaním sa dvíha vlna solidarity, aj z poroty, obecnstva a strážcov sa k nám pridávajú. Po každom procese vzrastáme o 10 - 20 vyznavačov. Preto už s tým ateisti nerobia propagandu, ale usilujú sa vec ututľávať a prevádzať tajné súdne pojednávanie. Naš kružok vzrastal na 12, 15, 100, 120.

Dobre, no a ako ste sa potom schádzali na spoločné modlitby a čítania? Nepotrebovali ste veľké sály, kultúrne miestnosti?



Môj priateľ sa usmeje: "Čo myslíš, koľko ľudí sa zmestí do takej miestnosti, povedzme 3 x 4 m ?

Traja, Štyria, Keď sa potlačia, tak 10-15. Tak 100-120! Ale sú natlačení ako sardinky, pot tečie aj z povaly, nielen z tela. Neskôr sme získali jedného kresťana, ktorý má veľkú rodinu a trojizbový byt. Tam sa nás schádzalo do 400.

Čo všetko robili proti nám! Prišla polícia a zapečatila byt. My sme pečate postrhali. Ale zatvárať nás už nechceli. Potom prišlo vojsko na čele s majorom, ktorý si vzal za osobitný záväzok, že nás zlikviduje. Obšadili dom. My sme kludne čakali vonku. Keď odišli, vrátili sme sa a pokračovali. Nato sa vojsko vrátilo... A kolo sa opakovalo.

Keď si nevedeli poradiť, začali proti nám cvičiť komunistickú mládež, komsomolské uderky, ktoré mali likvidovať naše zhromaždenia znútra. To boli ľudia zbehlí vo filozofii a v ateistickej dialektike... Ale ani to nezabralo. My sme sa nehádali, mierne sme odpovedali a neporušili sme lásku. To ich rozzúrilo. Začali výslovnú provokáciu a deštrukciu.

Chodilo medzi nás 10-15 komsomolcov a komsomoliek so zablatenými a zahnojenými čižmami a k tomu asi toľko milicionárov v civile na ich obranu. Keď sme boli v najlepšom, púšťali medzi nás myši a potkany, hádzali záprdky a vyhrávali na tranzistoroch s ohlušujúcim revom. Chceli nás vyprovokovať do bitky. Len na to čakali a toho som sa bál. Nervy prítomných bývali napäté do prasknutia. Tu brat Alexej, ktorý bol z nás najrozhľadnejší, vidiac, že zhromaždených slovami nepresvedčí, začal sa hromovým hlasom modliť za všetkých veriacich i neveriacich, i za tých, ktorí tu boli služobne prítomní, aby sa Boh aj nad nimi zmiloval. Oni nepoznali

Božiu lásku, nevedia čo je to Kristova láska, možno nepoznali ani ľudskú lásku. A Boh tak miloval človeka, že svojho jediného Syna dal, aby nikto nezahynul, kto v Neho verí, ale mal život večný. Preto Kristus zomrel za nás, za nás vylial svoju krv. Škoda, že ho mnohí nepoznajú, chodia za iným šťastím, ale to šťastie nemôžu nájsť. Nato prosil zhromaždených, aby sa pokojne rozišli...

To sa opakovalo niekoľkokrát. Chuligáni na také slová obyčajne pomstili z kriku a hrmotu. Počúvali... Raz, keď nastalo hrobové ticho, zarazený sa obrátil a videl komsonokku, asi 20-ročné dievča, to, čo sa vždy najgrobianskejšie chovalo, vo vysokých čižmách, zahnojených po kolená; hlavu sklonenú na prsiach a slzy jej tiekli z očí. Obrátil sa späť: "Bratia, sestry! Teraz sa vrúcne a ticho modlime za tých, čo Krista najviac potrebujú! A modlil sa celým srdcom za nu. Chodila ďalej medzi nás, ale už čisto upravená, krotká ako ovečka a o tri týždne prosila o krst.

Takéto prípady ich zarazili. Videli, že takto tratia svojich najlepších. Zastavili násilnú taktiku a začali novu.

Začali nás zapisovať, fotografovať, robiť zoznamy. Spočiatku sa ľudia krčili, aby ich nezbadali. Ale potom sme si povedali: Prečo by sme sa krčili? Keď sa pýtajú na Bibliu, pokne sa usmejme a dajme im ju. Veď sme kresťania!

Ťažko si predstaviť, ako nám týto pomohli. Predtým si mysleli, že kresťanov môžu biť v závetrí, nebadane, bez akéhokoľvek rizika. Ze sa budeme uhýbať, hľadiet uniknúť prenasledovaniu. Oni sami, súdruhovia, pomohli nám presvedčiť našich ľudí, že za kresťanstvo musí byť človek angažovaný, musí sa vedieť obetovať a trpieť zan.



Podniková schôdza proti veriacim.

Môj priateľ pokračoval: Nato nastala nová taktika, podľa starého pohanského hesla: "rozdeľuj - ovládneš". Začali nás po jednom predvolávať na celozávodné zhromaždenia to- verno alebo podniku, kde sa žišlo napr. 2000 robotníkov. Prišli kulturní referenti, tele- vízia, rozhlas, filmári a chceli z toho ro- biť ohromné divadlo. Vyzvali takého jednodu- chého robotníka, aby predstavil na podium. Riaditeľ na neho spustil: Ty sa tam a tam cho- diš modliť ako stará baba! Nehanbiš sa?

Týmto nám pomohli ešte viac, Boli síce takí, čo sa nastrašili, takého pol percanta. Vzdali sa. Začali sa vyhovárať: To je omyl. Ja tam chodím len zo zvedavosti... Ale už prestanem.

Ale veľká väčšina pochopila, že sa treba rozhodnúť za Krista alebo proti Kristovi. U- niknúť nemožno. A začali vyznávať: Áno, ja tam chodím sa modliť, lebo som kresťanom!

Je zaujímavé, že odvtedy celé osadenstvo závodu ich bralo ako kresťanov. A to, či už to boli obyčajní komunisti, alebo zarytí ate- isti. A títo mysleli vážne. Aký vznešený obraz si spravili o kresťanstve! Na príklad, stretli niekoho v krčme a prvé, čo sa spýtali, bolo: Tak ty si taký kresťan, ty pijáč?! Alebo na pracovisku sa rozprávali neslušné žarty a kres- ťanovi sa prichádzalo zasmiať: Pozrime sa! Aj kresťanom sa také hnusné žarty páčia? Tak nás sami kresali, že sa kresťania stali naozaj vzornými vyznávačmi.

Kosa na kameni.

Aj na tých schôdzach in, to vždy nevyšlo, ako plánovali. Predvolávajú Piotra, najlep- šieho robotníka závodu- lebo naši v robote napospol vynikajú - a riaditeľ sa sčista- jasna pýta: Priotr, ty si uderník, zlepšova- tel a o tebe sa hovorí, že sa chodíš modliť

ako stará baba!

Piotr sa trochu strasie, pobledne, ale skromne a pevne vyzná: Áno, chodím sa modliť. Však je to po práci, súdruh riaditeľ. Sám si povedal, že robotu si zastanem dobre a čo má kto do toho, čo robím vo voľnom čase. Direktor, - ináč známy ako sukničkář - kričí, pástou búcha po stole, lebo je pred filmovou kamerou, že on je direktor a on tu rozkazuje...

Piotr na to nevinne: Ja som mslel, tovaryš direktor, že si direktorom len vo fabrike. Uznávam, že si dobrým direktorom, ale po robote už nie si direktorom. Ani ja sa nepýtam, do ktorej krčmy chodíš a s akou ženskou. To je tvoja privátna vec...

Nastalo hrobové ticho. Takto ešte nikto nehovoril. Ticho, ale len na chvíľu. Nato vypuklo celé osadenstvo v nehorázný smiech. Keď sa všeobecná veselosť trochu utíšila, riaditeľ pozrie na hodinky a zmeneným hlasom hovorí: Prepáčte, o päť minút mám dôležitú schôdzu. A zmizol.

Avšak to bola výnimka. Väčšinou týchto ľudí vysmiali, psychicky ubili, zdegradovali a znížili im plat, čo je pre početné rodiny veľmi citlivá vec. Ba priidelili ich na ponížujúcu prácu, ako zametať, čistiť latríny a podobne.

Druhé dejstvo.

Ale to vždy bývalo ako prvé dejstvo, ktoré sa končilo rozpustením schôdzu. To hlavné začalo, keď sa osadenstvo rozišlo. Náš človek sedí deprimovaný a spaništáva sa... Tu sa približujú k nemu tí robotníci, čo boli pozaliezani po kutoch. Okunavo sa vypýtajú: A kdeže sa to schádzate modliť? Je pravda, že kresťania pijú detskú krv? Je pravda, že v Biblii je napísané to či ono? Nemáš pri



sebe Bibliu? Môžem si ju požičať?

A o 14 dní sa v tom závode o ničom inom nehovorí, iba o Biblii, o kresťanstve a o modlitbe. To by nás nebolo ani vo sne napadlo, lebo v ZSSR je náboženská propaganda zakázaná. A naozaj, o takých 14 dní príde KGB, predvolajú si nášho človeka:

Vy ste tu robili náboženskú propagandu?

- Prepáčte, hovorí on, čo to vravíte? Veď o mne nikto nevedel, že som kresťan, dokiaľ ste ma nevytiahli na pódium. Ja som len odpovedal na otázky. Vy ste to nafukli. Vy ste ma urobili známym...

Naozaj, boli sme iba neznámou, maličkou skupinou, iskierkou v obrovskom vyschnutom lese, v materialistickej spoločnosti, túžiaccej po čomsi hlbšom, duchovnom. Tu prišlo prenasledovanie a ten víchor z iskry spravil veľký ohen. Bola to naozaj akcia Svätého Duha, a nie ojedinelá. My už máme teraz dve skupiny po 600 ľudí a naši, čo sa vrátili z väzenia a z táborov, napočítali tisíce skupín a státisíce bratov. Historia sa opakuje. Keď prvých kresťanov videli pohania umierať v arénach, vytrhli sa z obecnstva a išli s nimi na smrť, lebo videli, že toto je pravda.

Ja som bol štyrikrát súdený. A aké výsluchy! Jeden "vyšetrojúci orgán" bol neobyčajne surový. Používal najrozličnejšie metódy. Zväčša v jednej ruke držal pištoľ a v druhej žilu. Keď sa už vyšetrovanie skončilo, reče:

- My ťa pošleme do vyhnanstva, na Sibír!

- Dobre, tak pôjdem na Sibír,

- Ako, že dobre?

- Sú vo vyhnanstve ľudia?

- Hej, sú tam takí barani, ako si ty!

- Dobre, budem teba hlásať Evanjelium o Dobrom pastierovi.

- A keď ťa pošleme do pracovného tábora?

- To je ešte lepšie!

- A kto sa bude starať o tvoju ženu a deti?

- Drahý tovariš! Ja neverím v nijakú ideológiu. Ja verím v Živého Boha. V Boha, ktorý je naším Otcom. A keď idem za Neho do väzenia, len Otec sa lepšie postará o moje deti a rodinu, ako by som sa mohol ja postarať. Ja neverím v nejakú teóriu, v nejaký vedecký svetonázor. Ja verím v nášho Otca. Ja Ho poznám, ja s Ním hovorím. Ja som videl Krista.

- Tak pôjdeš do turny. Posadíme ťa do basy medzi vrahov.

- To bude najlepšie!

- Najlepšie? Co si sa pomínul na rozum?

- Sudruh vyšetrojúci, keby som povedal: Pust'te ma do väzenia, budem tam hlásať Krista, tak ma pošlete do bláznince, na psychiatriu. Poviete: ten je nenormálny. A vy ma do väzenia sami pošlete, ba dáte mi ešte aj byt a stravu, a ja budem hlásať Evanjelium.

To bol jeho posledný dôkaz... Vtedy som si myslel, že prišla moja posledná hodina. Kľakol som si a začal som sa vyzliekať.

- Co to robíš?

- Keď ma chcete zastreliť, prosím vás, dajte mi päť minút, aby som sa mohol ešte pomôcť za svojich, za svoju dušu a za vás.

Vtedy môjmu hajduchovi popustili nervy. Ja som to myslel vážne, nechcel som ho provokovať, ale keď ma videl napoly vyzlečeného, strácal dych, hodil na stôl pištoľu i perendrek, zapadol do kresla a za pol hodiny nemohol prísť k sebe, len stále kričal: Aký to fanatizmus! Aká viera! Co mám s ním robiť?

Naši vyznavači nemajú vysoké vzdelanie, ale majú vieru.

O vzdelanú smotánku sa vôbec nestarajú. Vravia, že tí sa dostali na univerzity, lebo zapreli a zapredali svoju vieru, ak nejakú mali. Pracujú medzi robotníkmi a jednoduchým ľuďom. Aj to sa podobá prvým kresťanom.



A čudné, inteligenti prichádzajú k nim sami. Viani dve le. árky a vysokoškooláci. Ale tí vystúpia z Komsomolu a keď ich objavia, vyhodia ich aj z vysokej školy.

Nakoniec prišli k nám - vraví ďalej môj priateľ - štátny tajomní a vraví: Co sa budeme natahovať, požiadajte si o štátny súhlas pre vaše náboženské schôdzky a budete mať pokoj!

- Štátny súhlas? A načo nám to? Vy za to pýtate všelijaké prisahy a my prisaháme len na Boha. My máme súhlas od Hospodina, Boha. To nám stačí!

A nepýtali sme. Tak nám po roku ten súhlas poslali sami doporučeným listom. Bez prisah.

Je zaujímavé, ako si tento jednoduchý človek, ktorý nemá ani maturitu, vypracoval svoje dôkazy:

- Videl som - vraví- že im bude zbytočné citovať Písmo, Evanjelium im nič nehovorí.

Pri súde .

Tam nakomandovali kopu ľudí, aby ukázali, že je to súd demokratickej krajiny. Najprv do mna dva-tri dni hučali, že som protištátny element, diverzant, rozvracač, a nakoniec predseda sudu- podľa zvyku, len aby zachoval predpisy- cez zuby precedí:

Obžalovaný, chcete niečo povedať?

Nastalo hrobové ticho. Každý prítomný si myslí: Co sa tu dá ešte povedať? A boli presvedčení, že poviem: Nič! Ľutujem, prosím najnižší trest. To je ich formula. Ja sám som nevedel, čo robiť. Pomaly som vstal, rozhladel som sa po ľuďoch - boli ako stále bez pastiera - a čosi mi nedalo mlčať:

Hej, chcem, tovaryš predseda. Ale majte trpezlivosť, mne to potrvá trochu dlhšie. Vyťahol som Bibliu a zabudol som na svoj prípad.

Začal som týmto ľudom, čo nič nevedeli, hlásať Krista...

Predseda búcha pästou po stole; ja hovorím: Milý tovaryš, ja som vás dva dni počúval a neprerušoval som vás ani trochu. Teraz podľa zákona by ste ma vy mali počúvať.

Neviem prečo, ale nechali ma. Tri hodiny som hovoril, ako mi Svätý Duch dal hovoriť. Povedal som, čo Kristus spravil pre ľudí, pre svet, čo robili prví kresťania. Ako treba viac počúvať Boha ako ľudí. Ako prví kresťania trpeli, ako za svoje presvedčenie obetovali všetko: miesta, výhody i svoj vlastný život a ako sa navzájom milovali.

Sudca len keď-tedy zakričal: Vy tu robíte náboženskú propagandu, ale ma nechaj. Nakoniec som vŕtľahol

### Sovietské zákony

a v jednej ruke s nimi a v druhej Bibliu. Povedal som im:

My tu stojíme pred súdom preto, že sme hlásatelia Evanjelia. Mali by sme si pozrieť, čo hovoria ľudské zákony o hlásateľoch Evanjelia. A začal som citovať sovietskú Ústavu, konštitúciu: "Nikto nemôže byť prenasledovaný pre náboženstvo. Je zaručená sloboda náboženstva, sloboda prejavu, sloboda tlače." Aké je to krásne. Tak hovorí ľudský zákon o hlásateľoch Evanjelia. Teraz si pozrime, čo hovorí Boží zákon o hlásateľoch Evanjelia. Kristus povedal: "Vyženu vás zo synagogy, budú vás biť, prenasledovať, budú vás vláčiť pred vládarov, pred sudy, pre moje meno, až do konca!"

Tak, kto má pravdu? Zákon Boha alebo zákon človeka? Boží zákon bol napísaný pred dvetisíc rokmi a má stále pravdu. Tento zákon bol napísaný pre neďávnom, a už nemá pravdu, už klame. Na to nepovedal nikto nič. A dali mi iba päť rokov...



Keď som sa znovu dostal von, šiel za mnou akýsi človek. Možno ma mal sledovať, svetlo mi hlavou. Neviem. Zastavil som sa zastrčil som mu do ruky Evanjelium. Zatváril sa prekvapene, ale ho prijal. Ráno ma našiel a dojato hovorí:

Nič som nevedel o Kristovi. Prvý raz som čítal toto a nemohol som celú noc spať. Držal som v rukách S L O V O B O Z I E !

- o -

Cesta, ale nie jediná:

Istotne dnes existujú viaceré spôsoby, ako žiť po kresťansky, než je spôsob života skupín. Neznačí to však, že každý, kto nevidí svoje povolanie v duchovnom spoločenstve, uteká z boja. Ale nenahraditeľná funkcia týchto skupín /nehľadiac na ich apoštolsku a misiónarsku angažovanosť/ je pripomienka toho, že bez spoločenstva a bez nejakého spôsobu duchovného života stráca kresťanská existencia pôdu pod nohami a degeneruje na cirkevnú alebo spoločensko-sociálnu prevádzku. Podoba tohto duchovného "podkladu" však môže byť rôzna.

Klaus Hemmerle /1977/

Úkolom hnutí charizmatickej obnovy je zaniknúť v Cirkvi, pre ich dobro. Ako biblické hnutie malo za cieľ oživiť oficiálnu modlitbu Cirkvi, ktorá svojho času v určitej miere trpela na sklerózu, tak hnutie charizmatickej obnovy chce zaniknúť, až sa celá Cirkev stane charizmatickou.

René Laurentin

-----

Obidva citáty prevzaté z TT, č. 6.

## Vojak MOJSEJEV - mučeník našich čias .

---

Kristus nás svojou smrťou a zmŕtvýchvstaním zmieril s Otcom a dal nám Ducha Svätého a lásku, ktorá je základom zmierenia a bratstva medzi ľuďmi. Kristus je najväčším mučeníkom všetkých čias. Slovo "mučeník" značí "svedok". Kristus svojou láskou až na smrť svedčí, že Boh je a že nás nesmierne miluje. Za Kristom - mučeníkom, idú milióny krvavých i nekrvavých mučeníkov všetkých čias. Aj mučeníci našich dní.

Patrí medzi nich aj vojak v prezenčnej službe, Ivan MOJSEJEV. Správy o jeho živote a smrti sú prebraté z talianskeho časopisu "Familia Cristiana", ktorý vychádza týždenné skoro v dvojmiliónovom náklade.

Ivan Mojsejev sa narodil 15. mája 1952 z početnej roľníckej rodiny. Po skončení základnej školy navštevoval technickú školu. Krátko pred nástupom na vojenčinu zložil skúšky a dostal vodičský list pre ťažké nákladné autá. Preto, keď v novembri 1970 nastúpil na vojenčinu, zadelili ho k nákladným autám. Ivan bol vtedy mladý, zdravý muž, 186 cm vysoký, sudiac podľa fotografie v uniforme, bol fešák. Bol však hlboko veriaci a nehanbil sa rozprávať svojim kamarátom o Bohu. Jeho vojenský predstavení ho za to tvrdo trestali, porušujúc tak základné ľudské právo na náboženskú slobodu.

Raz dostal Ivan krátku dovolenku. Vtedy vyrozprával a zachytil na magnetofón, ako ho na vojenčine pre jeho náboženské presvedčenie týraju, ako aj to, aké podivné veci sa mu prihodili. Citujeme z Ivanovho skráteného magnetofonového záznamu. Rozpráva :

Len čo som prišiel na vojenčinu, hľadal som si nejaké odľahlé miesto, kde by som sa



nohol modliť. Zistil som, že kancelária býva až do desiatej ráno prázdna. Tam som sa potom každé ráno dve hodiny modlil. Tak to trvalo dva mesiace. Potom prišla prvá veľká skúška pre moju vieru. Raz cez cvičenie veliteľ si ma zavolať a chcel ma prinútiť, aby som sa vzdal svojej viery. Po návrate do kasárni predvolali ma opäť do kancelárie a dlho ma tam držali. Nakoniec mi dali za trest celú noc čistiť kasárenskú dlažbu, zabрызganú od farby. Dali mi mydlo a chemikálie a celú noc som drhol dlažku. Bol som spokojný a ráno som vôbec nebol unavený. Opäť ma zavolali do kancelárie a politický ma tam držal tri hodiny. Najprv kričal, po čase však prešiel do priateľského tónu. Vtedy som sa ho spýtal, či môžem niečo povedať. Ochotne súhlasil. Možno si myslel, že chcem odpadnúť od viery. Ja som však - kým on reval - počúval v sebe hlas Boží. Povedal som mu: "Kričali ste celkom nadarmo! Nemáte moci vziať mi moje presvedčenie!"

Neskôr náš oddiel s autami preložili. Na novom mieste začali nové skúšky pre moju vieru. Najprv mi nedali päť dní ješť. Ja som sa však modlil a všetko som prestál. Potom nasledovala nová skúška: bola zima, kasárenský dvor bol pod snehom, vojaci spali v kasárnach. Mňa však poslali na päť hodín von, na mráz. Trvalo to tak dva týždne. Keď videli, že ma to neláme, dovolili mi opäť spať v kasárni s vojakmi.

Casto ma potom predvolávali na veliteľstvo divízie. Vyšetrovali ma, hrozili mi, chceli ma prevychovať, nedoprajúc mi jediného voľného okamihu. Keď poviem, že denne ma vyšetrovali desať ráz, je to málo.

Raz sa stalo, že sme mali mať školenie, ale vedúci neprišiel. Prítomní vojaci začali so mnou diskutovať a pýtali sa: Kto je tvoj Boh?

Odvetil som: "Je Všemohúci a milosrdný!"  
 Zrazu jeden seržant z Jerevanu mi povie :  
 "Ak je tvoj Boh všemohúci, povedz mu, aby  
 ma poslal na dovolenku a potom uverím!"  
 Pridali sa aj ostatní vojaci: ak to Boh  
 urobí, uveríme aj my! Začal som sa v duchu  
 modliť a počul som akoby vnútorný hlas:  
 Povedz im, že to urobím! Obrátil som sa k  
 seržantovi a povedal som mu: "Zajtra pôjdeš  
 na dovolenku!" Počuli to aj ostatní vojaci.  
 Večer som sa potom stretol so seržantom a  
 dlho sme hovorili o Bohu. Na druhý den rá-  
 no som pracoval v pekárni. Medzitým zo su-  
 sedného mesta nadriadený generál telefonic-  
 ky dal príkaz, aby spomenutého seržanta  
 poslali okamžite na dovolenku a že vlak mu  
 ide o dvadsať minút. Plukovník s pobočníkom  
 mu v momente všetko pripravili a dali ho  
 odvieť autom na stanicu. Vojaci, ktorí o  
 všetkom vedeli, s úžasom to hneď vyrozprá-  
 va i niektorým veliteľom. Keď som vyšiel z  
 pekárne, vojaci ma obklopili a referovali  
 mi, čo sa stalo. Hneď ma však zavolali do  
 kancelárie. Čakal ma tam sám veliteľ diví-  
 zie. Telefonoval už so štábom a pýtal sa:  
 "Odkiaľ prišiel rozkaz poslať seržanta na  
 dovolenku?" Veliteľ divízie sa ma opýtal:  
 "Ako si vedel o tom rozkaze?" Rozpovedal  
 som mu, čo sa včera stalo a že som sa mod-  
 lil. Rozkričal sa na mňa a začal mi nadá-  
 vať do špiónov. Plukovníkovi navrhol, aby  
 ma preložili do iného oddielu. Keď sa to  
 dozvedeli spoluvojaci, prestali pracovať  
 a prišli pred kanceláriu protestovať. Za  
 trest nás potom všetkých 450 odvliekli kl-  
 čovať a urovnávať neprístupný terén, kde  
 mali garážovať vozidlá. Keď sme si trest  
 odpykali, vrátili sme sa k útvaru. Nieкто-  
 rí velitelia začali sa mi posmievať pre  
 prípad so seržantom. Tu však vystúpil ser-



žant a povedal: "Ja toho generála, čo ma poslal na dovolenku, nepoznám! A predseda on dal rozkaz! Pre mňa je to svedectvo, že Boh je a ja v Neho verím!" Niektorí vojaci prišli za mnou, aby som ich naučil modliť sa.

Raz sme mali na ceste poruchu. Pri oprave som ležal pod autom. Auto sa však máličko pohlo, takže zadné koleso mi pridlávalo pravú ruku a zostalo mi na hrudníku. Keď sa podarilo kamarátom odsunúť ťažké, naložené auto, zaviezli ma do vojenskej nemocnice v Simferopole. Tam urobili rentgenové snímky a rozhodli sa amputovať mi pravú ruku až po plece a tak isto pravú stranu pľúc. Bolo to 26. novembra 1971. Horúčka mi vystúpila takmer na 42°C. Bojoval som so smrťou a hlasne som sa modlil. Po čase som zaspal. Keď som sa ráno prebudil, zistil som, že mám obe ruky zdravé a založené za hlavy. O deviatej mi dali teplomer. Mal som 36,5°C. Bol som úplne zdravý! Chirurg-plukovník sa ma pýtal: "Mojsejev, ako to, že si zdravý?" Povedal som mu, že som veriaci a že ma Boh uzdravil. Ukazoval mi potom snímky a vravel: "Pozri sa sem! Mali sme ti amputovať celú pravú ruku a celú pravú stranu pľúc. Takýto zázrak som v živote ešte nevidel!" Po návrate do kasárni vojaci už vedeli o zázraku. Predstavení ma začali opäť prenasledovať. Den čo den ma vyšetrovali, hrozili, sľubovali, i bili ma. Nikdy som nevedel, čo ma čaká. Raz, kráčajúc opäť na veliteľstvo, cítil som sa veľmi slabý a znechutený. Tu som počul hlas: "Ivan, neboj sa! Ja budem s tebou!" V kancelárii ma čakali dvaja velitelia - politickí. Pocítil som silu a odpovedal som bez strachu.

Tolkoto z magnetofónového záznamu Ivana Mojsejeva.

V júni 1972 Ivan bol podrobený ustavičnému týraniu. 16. júla Ivanovi rodičia dostali

tento telegram: "Váš syn tragicky zahynul. Oznáňte, kedy prídete!"

Rodičia však nešli. Zakrátko im doviezli Ivana v rakve. Rakvu sprevádzali vojaci na čele s kapitánom Platonovom. Rodičia sa rozhodli otvoriť rakvu- chceli si dať Ivana vyfotografovať. Keď ho pozerali zistili, že Ivan sa neutopil v mori, ako sa písalo v úradnom vojenskom dokumente, ale bol zabitý. Pri srdci mal šesť bodných rán, lebku prerazenú, na nohách a na chrbte stopy po úderoch atď. Odfotografovali zohavené telo, spísali o všetkom zápisnicu, ktoru potom podpísali štyria lekári a 23 svedkov. Aj Ivanovi spoluvojaci vyrozprávali, čo vedeli. Ivana zabili na brehu Čierneho mora.

Správy o jeho smrti s pripojenými svedectvami a fotografiami kolujú tajne po celej krajine. Poslali ich aj tajomníkovi Spojených národov, Waldheimovi, najvyššiemu Ivanovmu vojenskému predstavenému a hlavným novinám krajiny. Správa bola uverejnená aj vo svetovej tlači.

- o -

Z Kristovej smrti a zmŕtvychvstania vytryskla aj Cirkev. V živote Cirkvi sa ustavične opakuje Kristova smrť a zmŕtvychvstanie. Čím viac Cirkev bijú, tým viac vstáva a silnie! M o d l i m e s a z a t o , a b y s m e v e d e l i v v d á v a ť s v e d e c t v o o K r i s t o v i , k e d ť b u d e t r e b a !

Milume svojho brata Ivana a učme sa od neho, že m o d l i t b a z m ô ť e v š e t k o !

- o -



Príbeh sovietského občana nemeckého pôvodu, ktorý podáva svedectvo viery napriek neustálemu prenasledovaniu.

---

V katolíckej Cirkvi a v mnohých kresťanských spoločenstvách sa koná každý rok od 18. do 25. januára t ý ž d e n m o d l i - t i e b z a z j e d n o t e n i e k r e s - ť a n o v. Kresťania si uvedomujú, že sú rozdelení. A predsa, pri poslednej večeri sa Kristus tak naliehavo modlil o svoju Cirkev, za svojich učeníkov, aby boli jedno: "Otče, aby boli všetci jedno, ako Ty, Otče, si vo mne a ja som v Tebe, aby aj oni boli jedno, aby svet uveril, že Ty si ma poslal."

Prečo máme dnes viacero cirkví? Prečo sa oddelili v 11. storočí bratia pravoslávni a prečo sa v 16. storočí oddelili bratia protestanti?

Myslím, že jedna z hlavných príčin bol e g o i z m u s a n e d o s t a t o k l á s k y n a o b o c h s t r a n á c h ! Keby boli mali obe strany veľkú lásku a porozumenie, nikdy by sa neboli rozišli.

My, kresťania dneška, sme sa už našli v tejto smutnej situácii, vyrástli sme oddelení. Nás mladých to bolí azda viac ako starších. Vidíme, že to nie je v poriadku. Chceli by sme byť jedno. Veď iba jeden je Kristus, jedna Cirkev, jedna viera a láska - a keď treba, i jediné utrpenie za Krista.

Prenasledovanie kresťanov v našej dobe urýchljuje túžby a snahy kresťanov po j e d - n o t e . Sovietský občan nemeckého pôvodu Hermann Hartfeld nám vo svojej knihe "Glaube trotz KGB" - "Viera i napriek prenasledovaniu tajnej polície" podáva o tom výrečné svedectvá. Hartfeld sa narodil roku 1942 na Sibíri, blízko mesta Omsk. Od roku 1962 do roku 1971 bol pre vieru v Krista štyri razy za-

zy zatvorený v koncentračných táboroch. Myslím, že mladý väzen Piotr, o ktorom píše autor, je sám Hartfeld:

Za väznom Piotrom prišiel istého dňa na pracovisko vedúci brigády, ktorý bol tiež väznom a povedal:

Práve teraz priviezli nových väzňov z tábora v Kazachstane. Je medzi nimi jeden veriaci. Chceš ho vidieť?

- Veľmi rád, odvetil Piotr.

- Prevediem ťa teraz z pracoviska do tábora. Dozorca je môj známy, zaiste ťa pustí - pokračoval vedúci brigády.

O päť minút Piotr už bol v tábore. Ako chlapec, tak preskakoval mláky a bežal, kým nebol pri nových väznoch, ktorí fasovali trestanecké šaty, deky a iné. Po chvíli našiel väzňa-krešťana, ktorý sa volal Semion. V tvári nebol pekný, ale jeho zrak a celé jeho správanie Piotra priťahovalo. Predstavili sa, ale veľa si toho nepovedali, lebo Piotr musel späť na pracovisko.

Večer po práci oznámil Piotr svojim priateľom-veriacim, že do tábora prišiel nový krešťan, patriaci do pravoslávnej cirkvi. Navrhol, aby ho šli navštíviť. Piotr a jeho kamaráti boli baptisti. Tu jeden z nich, menom Kosta, poznamenal:

Navštíviť ho? Veď je pravoslávny! A pravoslávny nie sú praví krešťania!

Iný baptista, menom Nikamor, mu však odpovedal:

Brat môj, keď som bol prvý raz zavretý, našiel som aj medzi pravoslávnymi ozajstných krešťanov. Po duchovnej stránke stáli vyššie, ako hociktorý baptista! Ja ešte Semiona nepoznám, ale tých, ktorých so kedysi poznal, boli ozajstní, úprimní krešťania!"

I keď pravá Cirkev je len jedna, Duch Svätý účinkuje aj v našich oddelených bratoch,



ako to dosvedčuje aj tento prípad. Oni nemôžu za to, že sa narodili v tej alebo onej cirkvi, ktorá sa kedysi oddelila od jedinej Kristovej Cirkvi. Kristus chce spasiť aj ich, i keď nemajú tolko prostriedkov spásy ako my. Keďže im však chýbajú niektoré veľmi podstatné prostriedky spásy, Kristus n a - l i e h a v o v o l á v š e t k ý c h d o j e d i n e j C i r k v i , aby sme boli všetci spojení tou istou vierou a láskou. Dokiaľ naši oddelení bratia žijú podľa svojho presvedčenia, Duch Svätý vedie aj ich.

V tom zmysle mal teda pravdu Piotr, ktorý zakľučil hore spomenutý rozhovor takto : "To, čo nás zachráni nie je fakt, že sme baptisti. Duchom vidia iba tí, čo sú čistého srdca."

Ostatní odpovedali: Amen- tak je. A vybrali sa za Semionom. Našli ho na baraku : stál medzi dvoma pričnami a so zloženými rukami sa modlil. Bratsky sa pozdravili a pozvali ho na čaj. Každý šiel potom pozrieť do svojej zásuvky, či tam nenájde aspon kúsok suchého chleba, ktorým by pohostili Semiona. Strávil spolu krásny, bratský večer. Semion im rozprával svoj život, o tom, ako ho spolu so sestrou zatkli a odsúdili. Sestru na tri roky a jeho na päť.

Títo kresťania, kým boli naslobode, mali proti sebe predsudky a silné výhrady. Vo väzení sa veľmi rýchlo z b l í Ź i l i . Pochopili, že ak sa chcú zachrániť, musia hľadať to čo ich spája a nie to, čo ich rozdeľuje. Toto isté platí aj pre kresťanov n a s l o b o d e , i p r e n á s ! Naším prenasledovateľom dnes veľmi záleží na tom, aby sa kresťania hašterili a bojovali proti sebe. Vtedy budú mať oveľa ľahšiu prácu pri ich ničení! Svedčí o tom i ďalšia príhoda

zo spomenutej Hartfeldovej knihy :

Za nejaký čas po príchode Semiona, priviedli do tábora iného kresťana. Volal sa Lapin. Pridelili ho na to isté oddelenie, kde bol mladý Piotr. Keď hlavný dozorca oddelenia videl, že Lapin je už práceneschopný starec a k tomu ešte veriaci, nechcel ho prijať.

- Dajte ho na oddelenie pre invalidov!

Major mu však škodoradostne povedal :

- Seržant, počúvaj! Piotr, ktorého máš na svojom oddelení, je baptista. Tentô starý, je zas adventista. Neprejde ani týždeň a budú sa spolu žrať pre náboženské otázky. Vieš, čo bude nasledovať? Stavím sa, že mladý Piotr zanechá svoju vieru!

Seržant sa mu dal presvedčiť. Posmešne povedal Lapinovi:

- Lapin, počte! Tu, u nás, na Boha asi zabudnete!

Lapin si cestou myslel: Súdruh ateista, vaše nádeje vyjdú navnivoč. Keď je Boh s nami, kto proti nám?!

L á s k a m e d z i k r e s ť a n m i  
r o z l i č n ý c h v y z n a n í j e v t á -  
bore faktom!

Starý a chorý Lapin mal na druhý deň nastúpiť do práce. Piotr však povedal náčelníkovi:

- Súdruh náčelník, Lapin podľa zákona nie je povinný pracovať! Nemáte právo žiadať to od neho!

Náčelník ho prerušil:

- A hlavy mŕtiť ľuďom, na to nebol slabý? Bude pracovať!

Piotr ho prerušil:

- Ak vám vaša komunistická ideológia dovoľuje vysmievať sa z človeka, ktorý by vám mohol byť starým otcom, to je vaša vec. Ako však chcete potom nás veriacich presvedčiť,



že vaša ideológia je humánna a ľudská? Ak nám chcete dokázať, že vaša ideológia je lepšia ako Evanjelium, vtedy postupujte ľudsky, tak, ako o tom píšete v novinách!

Náčelník ho zahriakol:

- Ty kriklun jeden, ešte sa s tebou porozprávam!

Ale starý a chorý Lapin nemusel ísť do práce.

- o -

Ateisti by chceli aj u nás, aby kresťania stáli proti sebe a prekážajú všetky snahy o zjednotenie kresťanov. Boja sa ich jednoty lebo v jednote je sila. Modlime sa v týždni o jednotu kresťanov /každý rok od 18. do 25. januára/ a o zblíženie najmä medzi mladými! Veľká láska ku Kristovi nás postupne privedie aj k jednote viery, do jedinej Kristovej Cirkvi. V jednote je naša sila aj proti strachu. Keď budeme mať čo len, jedného-dvoch priateľov, čo zmysľajú o Kristovi rovnako ako my, náš strach bude oveľa menší. Modlime sa teda v ten týždeň, ale aj cez celý ďalší rok o zblíženie a jednotu kresťanov a zároveň nech nám znejú v ušiach slová Písma, ktoré si opakoval v sibírskom väzení hrdinský starec Lapin: Keď je Boh s nami, kto proti nám niečo zmôže?!

- o -

Poznámka :

Nakladateľstvo M.P.K. v Berne vydalo uvedenú knihu Hermannu Hartfelda pod názvom :

S V I T A N I E

v preklade Wernera Belana v slovenčine !

Tento pokus o syntetické podanie duchovného života je silno inšpirovaný teológiou a asketickými formami starej cirkvi, ako ju rozvilo východné kresťanstvo. Čerpá hlavne z dvoch kníh popredného pravoslávneho teológa, profesora Inštitutu sv. Sergeja v Paríži, Pavla Jevdokimova : Les ages de la vie spirituelle, 1964; La femme et le salut du monde, 1978. Je to ukážka plodného návratu k prameňom, súčasne informácia o východnej špiritualite a v neposlednom rade i výzva.

- o -

Sme náchylní považovať tzv. "duchovný život" za niečo akosi nadbytočné, k životu pridané, niečo čo ani nemusí byť, čo patrí do prežitkov.

Ak chceme začať študovať duchovný život a predovšetkým samozrejme ho žiť, potom na prvom mieste musíme prekonať tragické rozdelenie života.

Základom nového pohľadu na život je viera v Boha, ktorý z bohatstva trojjedinej dynamiky stvoril svet a človeka. Ak si chceme aspoň nejakým spôsobom priblížiť nevyjadriteľné bohatstvo tejto trojjedinej dynamiky, musíme použiť reč a pojmy.

Otec plodí Syna a z tejto vzájomnej lásky vychádza Duch svätý. Láska v Trojici však tuží byť ešte väčšia a Otec tvorí podľa Syna, pre Syna a skrze Syna vesmír; ten je teda plodom Otcovej lásky k Synovi, ale Syn zároveň od počiatku vtelený v Božej mysli, vyslovuje lásku vesmíru, stvorenstva, človeka k Otcovi. Duch svätý je od začiatku oživovateľom, má podiel na celom tomto pohybe lásky vo vnútri a vonku Trojice a dnes vykonáva v cirkvi a vo svete Kristovo dielo, vedie celé tvorstvo ku chvále, vďačnosti a rozlieva v stvorenstve Božiu lásku. Všetkému dáva život.

Človek je teda stvorený, aby žil svoj



Život podľa toho, akéhoe Boh, totiž ako objekt Božej lásky a subjekt lásky k Bohu podľa nanačneného trojičného vzoru. Ako vedomie všetkého stvorenstva, vesmíru, ktoré spoločne s Vteleným vzdáva Bohu Otcovi, tu najväčšiu možnú lásku v obeti; ved našimi ustami chváli Otca všetok vesmír. Vidíme, že rozmer zmyslu ľudského života je par excellence liturgický. Teda symbolický /rozumej však reálny/, vyjadrením ľudského života je **l i t u r g i a**, predĺžením ktorej je **m o d l i t b a**, ktorej tendenciou je sustavná vďaka a láskyplná spomienka na prítomného Pána a tužba vo všetkom splniť Božiu vôľu, ktorá má zmysel. Neodmysliteľná zložka duchovného života je praxis, **p o s l a n i e** ísť a oslobodzovať svet, ľudí z moci zla, potešovať, navštevovať, obliekať, rozdeľovať stravu a nápoj pre tých, čo ho potrebujú, všetkých strhávať do prúdu a hlbok trojičnej lásky. "Priviesť" potom naposledy opäť všetko do liturgie, aby plody ľudskej práce boli prmenené a zbožštené.

Zo skusenosti však dobre vieme, ako je náš život našmerovaný inde, ako nás vnútorné a vonkajšie tlaky ženu od svetla do tmy, od lásky /života pre druhých/ k sebaláske /života iba pre seba/, od slobody k otroctvu všetkého druhu, od viery k nevere, od nádeje k beznádejnosti a zúfalstvu, od nasledovania k zvedeniu, od zmyslu k ničote. Tieto tlaky su také silné, že dokážu ovládnuť cel život, celého človeka vo všetkých sférach /telesnú, psychickú a teologickú/. Ide o odcudzenie, odsúdenie ku slobode v jej deštruktívnej podobe, ide o nudu, ontologickú nevolnosť, prázdnotu a ničotu, ktorá všetko rozleptáva. Symbolický povedané ide o vyhnanie z raja, o stratu zmyslu dané stvorenstvu z dynamiky trojičnej lásky.

Dôsledky či prejavy tohto stavu vidíme sami v sebe a všade okolo nás. Psychológ C.G.Jung to zreteľne spoznal u svojich pacientov, ktorí

"trpia tým, že ich život je zbavený zmyslu a obsahu" /Seelenprobleme der Gegenwart/. A každému "kresťanskému" povýšencstvu /vlastne pýche, ktorá už samo sebou diskvalifikuje vierohodnosť/, že my už vieme a náme, možno namietať, že to vôbec nie je také jednoduché a že nestačí samotné "vedenie", je treba existenciálne vstúpiť do trojičného procesu života lásky. A tu v obnaženosti a poznania pravého stavu veci poznávame obľudnú silu hriechu, odcudzenia a vyvrhnutia z raja. Tu zakušame svoju totálnu neschopnosť a vlastne nemožnosť "návratu". Jedinou možnosťou je cesta skrze Krista, cesta vykúpenia a toho, čo reformácia výstižne nazvala solā gratiā. Návrat je teda možný iba z Božej lásky a milosti. To je nutné východisko k ďalšiemu, o čom budeme hovoriť. Doposiaľ naznačené by sme si mohli provizórne zhrnúť asi takto :  
**D u c h o v n ý ž i v o t j e c e l ý ž i v o t , a v š a k s ú v i s e j u c i s p u l z o m ž i v o t a v T r o j i - c i . J e t o ž i v o t , k t o r ý z a m ý š l a l B o h p r i s t v o r e n í .**

Skutočnosť pádu však tento život veľmi zranil a poškodil. Napriek všetkým pokusom až v Kristovi bol znovu život zachránený, zranenie vyliečené. Skutočne plný život je možný iba v úzkom vzťahu ku Kristovi, v zjednotení s ním: "Nežijem už ja, ale žije vo mne Kristus" /Gal 2, 20/. S týmto centrálnym textom súvisí mnoho ďalších, ktoré hovoria o "oblečení v Krista", o "ukrižovaní s Kristom" a vyúsťujúce v Kristové slová: "Ja som cesta, pravda a život" /Jn 14, 6/; "V nom bol život a život bol svetlo ľudí" /Jn 1, 4/.  
**D u c h o v n ý ž i v o t j e t e d a ž i v o t v K r i s t o v i , s K r i s - t o m a s k r z e K r i s t a .** Konkrétne podoba takéhoto života je nasledovanie,



intenzívna aktivita vyrozumiť z čítania Písma a v modlitbe, čo je Božia vôľa, čo je v Kristovom duchu. Na konci sa najzreteľnejšie objaví akýsi ústredný, kritický signál, svedčiaci o tomto živote: "My vieme, že sme prišli zo smrti do života, pretože milujeme svojich bratov. Kto nemiluje brata, zostáva v smrti" /1 Jn 3, 14/. Ž i v o t v K r i s - t o v i s a k o n k r e t i z u j e v n a s l e d o v a n í , k t o r é h o n a - p l n e n í m j e l á s k a .

Vlastným pôvodcom nového života je Duch svätý. "Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do kráľovstva Božieho" /Jn 3,5/. Duch svätý je v súčasnej etape dejín spásy ten, na ktorom všetko závisí. Život cirkvi, sveta a jednotlivých ľudí pramení z Ducha svätého, ako hovorí IV. eucharistická modlitba: "A ten ďalej vykonáva vo svete Kristovo dielo, všetko naplňuje a posväcuje". On dáva pochopiť Kristove slová a potešuje zarmutených. "Ale na príhovor Ducha Svätého... ten vás naučí všetkému a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal" /Jn 14, 26/. Duch svätý, ktorý vychádza z Otca i Syna ako ich láska, je vliatý do nášho srdca, aby v nás zapálil svoju lásku k Otcovi a Synovi. To sa robí mimo iného v modlitbe, keď "Duch prichádza na pomoc našej slabosti. Veď ani nevieme, ako a za čo sa máme modliť, ale samotný Duch sa za nás prihovára nevysloviteľným plačom" /Rim 8, 26/, strháva nás do dynamiky trojičnej lásky, do adorácie a kontemplácie. Duch svätý je tvorcom cirkevného spoločenstva, putom jeho jednoty, "dušou" jeho života. On je to, kto oživuje sviatosti. Výrazom toho je epikléza, liturgické vzývanie Ducha svätého, aby nás vtiahol do nesmierneho a nevystihnuteľného prúdu lásky Trojice, teda zmyslu všetkého. D u c h s v ä t ý j e t e d a p r i a m o d a r c o m a p ô - v o d c o m d u c h o v n é h o ž i v o t a .

Ako sme už povedali, náš život bol pádom odčudzený od svojho zdroja. "Vo svojej najvnútornejšej bytosti s radosťou súhlasím si zákonom Božím; keď však mám konať, pozorujem, že iný zákon vedie boj proti zákonu, ktorému sa podriaďuje moja myseľ a robí ma zajatcom zákona hriechu, ktorému sa podriaďujú moje údy. Aký úbohý som to človek! Kto ma vyslobodí z tohto smrteľného tela?" /Rim 7, 22-24/.

Ako kresťania sme vo svojom hľadaní pocítili oslobodzujúcu moc: "Lebo zákon Ducha, ktorý vedie k životu v Ježišovi Kristovi, oslobodil ťa od zákona hriechu a smrti"/Rim 8,2/. Toto oslobodenie nastalo raz prevždy v Kristovej smrti a vzkriesení, ale konkrétne premietnutie tejto oslobodzujúcej moci sa uskutočňuje v situáciach nášho života. Je to otvorenie brán väzenia, kde záleží aj na nás, aby sme prebudili seba a ostatných spoluväzňov a vystúpili s tmavých kobiek zajatia do krásy oslobodeného bytia. Tu protestantizmus nedomyslel alebo vo svojom jednostrannom dôraze podcenil potrebu nášho podielu na oslobodení. Isté, jedine z milosti boli otvorené mreže, ale môžeme ako oslobodení, naďalej nehybne zotrvať v tomto väzení ne-zmyslu a ničoty?

Otcovia používali často obraz rebríka, ktorý bol z milosti postavený medzi nehom a zemou a po ktorom možno kráčať po stupnoch do neba, k vrcholom života. Do úvah o stupnoch vtelili hlbokú a pretrpenú skúsenosť svojich zápasov a potreby postupovať naozaj po-stupne, premáhať jedného nepriateľa a potom ďalšieho. Tento náš podiel na oslobodení, toto prekonávanie napätia medzi zmyslom a ne-zmyslom, bytím a ničotou, životom a smrťou, čiže ako hovorí Pavol, medzi duchom a telom, je askésis. Dôraz, o ktorý tu ide, je predovšetkým ten, že askéza nie je nejakým prídavkom



akcidentom k životu, ale integrálna súčasť celého života, života všetkých ľudí, ktorí v sustavnom zápase vedú boj za oslobodenie života od pút ne-zmyslu a smrti. A s k é - z o je teologicky zakotvená v Kristovom kríži, lebo vždy, keď človek realizuje v tomto svete Boží plán, jeho vôľu, nutno sa stretáva s krížom.

Zo skúsenosti otcov púšte môže<sup>me</sup> vystopovať určité etapy či technické prostriedky, ktoré askézu konkretizujú a postupne vedu do hĺbky. Základom je poznánie samého seba: "Kto uvidel sám seba, je väčší ako ten, kto videl anjelov", hovorí sv. Izák Sýrsky /Sententiae/. Tak dochádzame k východzie mu bodu, ktorý musí stále sprevádzať náš duchovný život, k pokore. Pokora sa rodí z poznania Božej lásky a vždy neadekvátnej odpovede človeka na ňu. "Ten, kto poznal svoje miesto a svoju skutočnú cenu, ten má dokonalú pokoru" /Filokalia/. Druhým trvácnym, a to cieľovým bodom asketického výstupu je Láska /Ján Klimak: Rebrík do neba/. Odcudzenosť života sa prejavuje i d-ezintegráciou a dezorientáciou všetkých zložiek ľudskej existencie. Myšlienky a predstavy, city, hnutia vôle, fyzické a hormonálne sily, všetko je akoby hypnotizované a ovládané Zlom, všetko je v sustavnej možnosti ohrozenia týmto Zlom. Tomuto nátlaku - pokušeniu - stavia askéza do cesty techniky umrťovania vášní. Modernejšie povedané ide o terapiu, chirurgický zákrok, o excíziu vášne i s korenami, ktorá je zakorenená v človekovi a dusí jeho vnútorný svet. Otcovia vidia základný terapeutický krok v tom, že človek povie svojmu duchovnému otcovi to, čo hýbe jeho vnútro. Kasián hovorí veľmi výstižne: "Ukrytá alebo ukrývaná myšlienka demoluje srdce. Ten, kto ju ukrýva, robí sa

chorým" /PL 49, 162/. Preto Cyril Alexandrij-  
ský nazýva spovedníka "Božím terapeutom", po-  
dobne hovorí i kánon 102 koncilu v Trulo  
/692/. S p o v e ě je teda jedným z hlavných  
asketických prostriedkov, oslobodzuje človeka  
od jeho strašnej samoty, umožňuje znovu nad-  
viazať dialóg, zbavuje ho úzkosti, ktorá mu  
doposiaľ bránila vyjsť k druhému. Vyznanie  
však musí byť potvrdené sviatosťným rozhreše-  
ním, ktoré človeka reálne zbavuje onoho od-  
cudzenia, vracia ho do zmyslu, totiž do spo-  
ločenstva života s Bohom, ktorý jediný je  
Zmyslom, lebo všetko vyšlo z jeho lásky. Od-  
pustenie Božie, prijaté vo spovednici, vracia  
chorého späť do spoločenstva, do Cirkvi. Po-  
kánie je podstatným prvkom celého duchovného  
života.

Askéza teda pomáha človekovi k oslobodeniu  
od regresívnych tendencií, odcudzujúcich po-  
chodov dezintegrovaných síl. Askéti podrobne  
popísali postupujúce zlo v človekovi. Prvý  
pohyb ku "kontaminácii" prichádza z predstavy,  
obrazu, myšlienky alebo túžby, ktoré v nás  
prebehnú a prebudia našu pozornosť. Z podve-  
domia výzva vchádza do vedomia a snaží sa tu  
presadiť. To zďaleka ešte nie je hriech, je  
to akési podnecovanie. Ale práve v tejto chví-  
li je rozhodujúca reakcia, pohotová reakcia  
našej bdelej pozornosti. Tu sa rozhoduje, či  
vášen zostane alebo či odíde. Ak sa vplazí  
hľaď do cely našej duše, hovoria otcovia, prá-  
ca je omnoho ťažšia, preto je potrebné "hľaď  
udrieť do hlavy, len čo ju strčí do dverí".  
Ak bdelosť pozornosti /hliadka pri bráne srd-  
ca/ nezareaguje, dochádza ku fáze zalubenia,  
k akémusi zahrávaniu, už zavinenému "milost-  
nému stretnutiu" duše s podnecovaním. Antici-  
pácia pôžitku, zatiaľ iba v obrazotvornosti,  
určuje ďalšie štádium. Tu už ide o tichý súhlas,  
rozhodnutie už je urobené, hriech sa už v mys-  
li uskutočňuje. O tom hovorí Evanjelium v



časti o nečistom pohľade a o cudzoložstve v srdci. V záverečnej fáze sa potom hriech stáva skutkom. Keď sa vášen stane stavom, vyraďuje schopnosť odporu a človek sa rúti do duchovnej smrti.

V tomto stave je potom potrebná resuscitácia Božej milosti v spovedi a následné trpezlivé vykorenovanie návykov jednoducho tým, že sa nepovoľuje tendenciám ako na rovine myšlienok a predstáv, tak samozrejme i na rovine skutkov. Každý na začiatku nevyhnutný pád a neúspech musia doprevádzať slzy pokánia, energické znovupovstanie a znovuzapočatie v duchovnom boji. Každé malé víťazstvo má svoj význam pre konečné uzdravenie.

Otcovia poznajú zo skúsenosti tiež účinné zbrane v tomto duchovnom boji. Predovšetkým už zmienenú *b d e l o s ť* pri bránach srdca, ktorá na samotnom počiatku vykorenuje vyskytnuvšie sa zlé alebo neužitočné myšlienky a predstavy. U východných otcov nachádzame učenie o *J e ž i š o v e j m o d l i t b e*, systavné vzývanie Ježiša, ktoré odháňa démonov /temné zvody zla/ a dušu naplna svetlom Božej prítomnosti. Táto modlitba je pre každého, návod je jednoduchý : jednoducho ju začať vykonávať. "V tejto modlitbe je celá Biblia, všetko posolstvo zredukované na nanajvýš jednoduché a podstatné: vyznanie, že Kristus je Pán, že je Boží Syn, ide teda o vyznanie Trojice; ďalej tu vyjadruje priepastnú hĺbku pádu a hriechu a zároveň vzývame hĺbku Božieho milosrdenstva. Všetko je sústredené do kvázi sviatostnej moci Kristovej prítomnosti v jeho mene " /P. Jevdokimov/.

K prejavom duchovného života vždy patrila *l i t u r g i c k á m o d l i t b a*. A to nielen liturgia eucharistická. Tá je samozrejme vrcholom, symbolickým a zároveň reálnym zapojením človeka do drámy trojičnej

lásky. Otcovi je vyjadrená Kristova láska, obeta života. My sme v prijímaní vtiahnutí do tejto lásky. Spojený s Kristom a zároveň s celým vesmírom, prinášame Otcovi obetu chvály a vďaky, ale i celého života. Ten, kto celú eucharistiu oživuje, je Duch svätý. Všetko stvorenstvo je v tejto obeti posvätené, oslobodené, zbožštené /theosis/.

Starí askéti neslávili eucharistiu tak často, ako my dnes. Denná liturgia pre nich zostávala zo spevov žalmov, ktoré posväcovali celý den. Boli výrazom obete chvály a vďaky, intenzifikáciou a koncentráciou lásky tvorstva Stvoriteľovi. Den dostáva určitý rytmus. Vigília, nočná modlitba, vyjadruje bdelosť a očakávanie, túžbu po svetle a paruzii. Po krátkej prestávke nasleduje modlitba ranná /na Západe matutinum a chvály/- obeta vďak a prośieb za celý vesmír a svet, vzývanie Ducha svätého, aby zapálil v srdciach lásku a svetlo. V priebehu dna sa vykonávajú modlitby o hodine prvej /asi o šiestej ráno/, tretej, šiestej a deviatej. Otvárajú čas do nebeskej dimenzie a znova roznečujú neustávajúcu modlitbu Ježišovu. Nešpory su večernou obetou chvály a vďak, celodenná práca je vložená akoby na oltár, aby bola premenená a priniesla plody pre slávu Božiu a na úžitok Cirkvi a sveta. Doplnok /Kompletorium, rusky povečrie/ zveľčuje ľudskú bezmocnosť pred tmou noci do ochrany Krista a jeho Matky, hviezdy zornice.

Tematicky je tu Východ a Západ jednotný; po formálnej stránke prekonávali tieto modlitby rôzne zmeny. V západnej liturgii nám nová liturgia hodín /predošlý breviár/ ponúka možnosť všetkým bez rozdielu, aby aspon nejakú /ale ide to i úplne/ participovali na tejto liturgii, ktorú vytvorila najlepšia skúsenosť tých, ktorí zobrali vážne duchovný život a každá iná forma modlitby bude iba chudobným a nedokonalým pokusom tento klenot nahradiť.



/Dnes si možno zadovážiť breviár vo svetových jazykoch, samozrejme i v latinčine, v češtine a zanedlho aj v slovenčine; pokiaľ sa nám to nepodarí, možno si rozpísať žalmy a niektoré lekcie, rozpis si vložiť do Biblie a tak sa zapojiť do spevu celej Cirkvi/. Toto zapojenie všetkých bez rozdielu do oficiálnej modlitby Cirkvi nie je ničím novým. Napokon vo východnej cirkvi k odtrhnutiu nikdy nedošlo a v kostoloch všetkých fungujúcich cirkví možno sa zúčastniť na všetkých omšiach. Pekné slová možno o tom nájsť v patristike - klasické je slovo Jána Zlatoustého: "nech sa tvoj dom stane kostolom; vstávajú uprostred noci. V noci je duša čistejšia, ľahšia. Obdivuj svojho Pána. Ak máš deti, zobuď ich, nech sa s tebou spoja v spoločnej modlitbe" /Hom. na Sk 26, 3-4/.

Liturgická modlitba sa musí stať mierou každej modlitby, lebo pred Bohom stojí človek vždy v spojení s ostatnými, ona filtruje naše subjektívne a emocionálne tendencie, prečisťuje ich. Za slovami, ktoré vypovedali svetci a predošlé generácie, môžeme dnes my nájsť ohen, ktorý v týchto liturgických slovách horel. A nakoniec v liturgii sa rodí a ju podopiera spontánna, osobná modlitba.

K základným kamenom duchovného života, o ktorých sa stále hovorí a ktoré suvisia s modlitbou, patrí čítanie Písma /lectio divina/ a rozjímanie /meditácia/. Aspon stručne o každom.

I keď o čítaní Písma hovoríme až tu, predpokladáme ho v kresťanskom živote na začiatku všetkého. Veď naše poznanie Krista ide cez Písmo. Božie slovo pre nás je vždy nejako viazané na Písmo a tiež naša odpoveď na jeho výzvu sa najlepšie vyjadruje slovami Biblie, ako sme to videli pri modlitbe liturgických hodín. Tam pri

speve žalmov, ktoré otcovia považovali za zhustený obsah celej Biblie, najprv počúvane tichému, ale burcujúcemu slovu Božiemu, aby sme v slovách týchto žalmov vyjadrili svoju vďačnosť, adoráciu, chválu a voľku, ľútosť, oddanosť smysluplnej, i keď často temnej vôle Božej. Čítanie Biblie je teda základom modlitby, liturgie, kontemplácie.

"Nech ťa vychádzajúce slnko nájde s Bibliou v ruke", tak vyjadruje Evagrius patristickú tradíciu /PG 40, 1283 A/. U Jána Zlatoústeho nájdeme mnoho výziev k čítaniu Písma; v jeho koncepcii, že i ľudia vo svete majú žiť, ako to ide najlepšie, ako rehoľníci, má Biblia v živote všetkých to isté miesto ako v prísnom kláštore. "Keď sa muž vráti z kostola, má zopakovať čo sa čítalo a postarať sa tak ešte viac o stôl duchovný ako o materiálny" /In Gen. Serm., 6, 2/. V komentári listu Efezanom doporučuje doma študovať tie pasáže, ktoré sa čítajú v kostole a starať sa i o to, aby sa deti naučili čítať pozorne a každý den Bibliu /In Eph. 21, 2-3/. Podľa Origena /PG 13, 11/ vytvára čítanie Písma organickú súčasť duchovného života, ktoré človeka pretvára podľa Slova-Krista. Starí pachomiánski mníchovia i pri práci spievali alebo recitovali časti Písma. Čítanie Biblie "srdcom", ako hovorievali, bola bežnou praxou.

"Čítanie Biblie predpokladá určitý "stav modlitby": " v modlitbe Boh osvecuje ducha, aby mohol pochopiť, čo číta" /P. Jevdokimov/. Tu sa organicky dostávame k r o z j í m a n i u . Základná metóda pre čítanie Písma je podľa Nikodéma Hagioritu prechod od "slova písaného k Slovu podstatnému". To je cesta celej patristiky. "Ak sa dáme do jej školy, rýchlo pochopíme, že čítané a počuté slovo vedie vždy k živej osobe Slova" /P. Jevdokimov/. Svätý Efrém radí: "Pred každým čítaním sa modli a vzývaj Boha, aby sa ti zjavil".



A svätý Athanasios hovorí: "V slovách Písma je Pán, ktorého prítomnosť nemôžu zničiť démoni" /PG 27, 45/. "Možno povedať, že pre Otca je Biblia Kristus, lebo každé jeho slovo nás stavia do jeho prítomnosti" 'jeho hľadám v knihách', píše svätý Augustín /Vyzn. II,2/" /P. Jevdokimov/. Čítanie Biblie nadobúda u Otcov až "eucharistický rozmer". "Jeme jeho telo a pijeme jeho krv v božskej eucharistii, ale tiež v čítaní Písma", hovorí sv. Hieroným /In Eccles., 3, 13; porov. tiež Origenes, PG 13, 1734; Ján Zlatoustý, In Gen. Serm. 6,2; Gregor Naziansky, Oratio, 45, 16/. Tento spôsob eucharistického prijímania Slova predpokladá pri každom čítaní epiklézu. "Slovo je živé skrze Ducha, ktorý v nom spočívá" /P. Jevdokimov/. To však v sebe zahrna i to, že čítať Bibliu je potrebné v Cirkvi. "Jedine Cirkev stráži slovo, lebo má Ducha, ktorý ho diktoval", učí Origenes /In Math., 14/. "Celá Biblia je verbálnou ikonou Krista" /P. Jevdokimov/. Ako vidíme, zmyslom rozjímania je počuť v Kristovej prítomnosti jeho slovo pre náš konkrétny život, obdivovať krásu Boha a z hĺbky svojej nemohúcnosti a hriechu prosiť o jeho zľutovanie a pomoc.

Metody rozjímania su rôzne: k podstatným prvkom však patrí sústredené, hutné a existenciálne prežité vedomie Božej prítomnosti a oblažujúce vedomie blízkosti, čítanie textov a jeho viac-menej rozumová analýza, jeho konfrontácia s našou situáciou a transformácia nášho života podľa nároku Slova. /Možno sa však dívať na biblický príbeh ako na ikonu a v bázni a obdive jednoducho milovať a premieňať sa v láske - o vyšších stupnoch mystiky nehovoríme, ide nám iba o hlavné stĺpy duchovného života/. Čítanie a rozjímanie textu nás vedie k zaujatiu stanoviska, pričom hrajú úlohu i ostatné zložky nášho vnútorného života, hlavne zložka citová.

Nárok Slova a priepastná nedostatnosť našej odpovedi vedú k vzývaniu Božieho milosrdenstva . pomoc. Ale vždy máme zachovať určitý liturgický charakter meditácie, spojenie s Cirkvou a jej liturgiou. Čítanie a meditácia vedú k apoštolátu: contemplata aliis tradere /výsledok rozjímania dávať druhým/, ako hovorieval svätý Tomáš Akvinský.

K stĺpom duchovného života alebo skôr ku zbraniam patrí tiež p ô s t . Ide o veľmi starú skusenosť, že pôst pripravuje na stretnutie s Bohom a veľkou silou proti silám démonov: "Takýto duch nevýjde ináč, ako modlitbou a pôstom" /Mt 17, 21/. Vášne zbavuje sily, život človeka približuje životu anjelom, ako hovorí svätý Bazil. Pôst zvyšuje citlivosť na duchovné hodnoty. Nezanedbateľný je i sociálny rozmer pôstu: z ušetreňého možno prísť potrebným; pôst teda umožňuje, skonkrétnuje lásku.

Takto sme v stručnosti prebrali základné piliere duchovného života, ako sa vykryštalizovali v dlhej skusenosti tých, ktorí sa nekompromisne vydali na cestu nasledovania. Je však potrebné pripomenúť, že to všetko n i e j e c i e ľ , a l e c e s t a duchovného života. Vrchol rajského rebríka Klimakovho je láska. Asketické úsilie nachádza svoje naplnenie v mystike.

Pot a drina asketického výstupu a úsilia privádza srdce k č i s t o t e . Až takto očistené srdce je schopné pohľadu do hlbín skutočnosti. "Ten, kto sa očistil, vidí dušu svojho blížneho" /Ján Klimak/. Môže v nádeji a dôvere pristúpiť k človekovi, môže ho teda naozaj milovať. Dochádza k takej intenzite lásky, že môže s mníchom, svätým Izákom Sýrskym povedať: "Ak vidíš brata, ako práve hreší, prikry ho plášťom svojej lásky" /Sent.29/. V tejto etape ide o prechod od b á z n e k l á s k e . Co je to milujúce srdce? Je to



srdce, ktoré horí láskou ku veškerému stvo-  
renstvu, k ľuďom, vtákom, zvieratám i k dé-  
monom, jednoducho ku všetkému stvorenému...  
modlí sa i za plazy, je hnané nekonečnou  
nežnosťou, ktorá sa prebudza v srdciach tých,  
ktorí sa pripodobnili Bohu" /P. Jevdokimov;  
citát je z Izáka Sýr./. Tu dochádza k naplne-  
niu života podľa Božieho zámeru stvorenia, k  
realizácii skutočného života, života, ktorý  
jediný má plný zmysel. A ide o život všetkých  
bez rozdielu. Je to stav hesychie, mlčania,  
aktivity mimo aktivitu. "Duša sa modlí bez  
modlitby" /Sv. Izák/. Ide o život tvárou v  
tvár Bohu: "Boh prichádza do duše a duša od-  
chádza k Bohu" /Sv. Gregor Nysský/.

Je zaujímavé, ako u tých, ktorí boli pri-  
vedení k vrcholom mystického výstupu, všet-  
ko sa zjednodušuje: predchádzajúca zložitosť  
praxe duchovného života je vystriedaná  
j e d n o d u c h o s ť o u : modlí sa napr.  
celú noc jediný Otčenáš, ale ich život je  
plný lásky, ich pohľad na všetko a na kaž-  
dého je kontemplatívny pohľad, liturgický po-  
hľad: "Ak vidíš, vidíš Boha" /Apophthegnata  
Patrum/. Clovek, s ktorým sa stretávaš, je  
miestom stretnutia s Bohom. Všetko je pre-  
svietené svetlom Táboru" a "keď sa duša  
priblíži ku svetlu, stáva sa svetlom" /Gre-  
gor Nysský/. "Tým, že askéta blahoslaví  
celý vesmír, vidí v nom všade znamenie a  
stopy Boha: pre neho je každé stvorenie re-  
bríkom... a všetko tu dole sa stáva odleskom  
neba" /P. Florovský, cituje Tomáš Špidlík,  
Vplyv ruských mystikov na modernú ruskú li-  
teratúru, Štúdie 70/1980/.

Nech je však záverom spomenuté, že k vr-  
cholom možno dôjsť iba tak, že začneme od  
najjednoduchších asketických začiatkov,  
ktoré budeme usilovne, namáhavo a verne  
sledovať napriek všetkej pušti, noci, smádu,  
vzbury a nevery. Rehoľná a osvedčená peda-

gogika duchovného života kládla veľký dôraz na zachovávanie vonkajších praktík a cvičení. Tie majú svoju podporujúcu silu a samotné sú cestou. Na tejto ceste "vonkajšieho" sa jedine môže stretnúť s hĺbkou.

Istotne veľkým problémom je hermeneutická otázka dnešného rozhovoru o duchovnom živote. Nájdenie nových foriem zdieľania a komunikácie je však možné iba pre toho, kto našiel zmysel a obsah, ktorý má komunikovať. Ten však môže v plnom rozvinutí nájsť ich zatiaľ iba vo formách klasických. Ale vo veľkej a riskujúcej vernosti tradičným formám duchovného života /rozumej tradičným prostriedkom/ možno objaviť nový výraz, nový štýl života, zrozumiteľný dnešku.

Kasián

Prevzaté a preložené z češtiny: TT č. 6,  
str. 12-18.

- o -

## J E Ž I Š O V A M O D L I T B A

D o j i n y

"Vrúčne vzývaj Pána: 'Pane Ježišu Kriste, Syn Boží, zmiluj sa nadou mnou hriešnym!' Konaj to systavne: v kostole, doma, na ceste, pri práci i odpočinku, na lôžku; jedným slovom od chvíle, keď otvoríš oči, až do okamihu, keď ich zavrieš; ako keď niečo postavíš na slnko, tak podobne je to i s touto modlitbou, lebo v nej sme pred tvárou Pána, ktorý je slnkom duchovného sveta".

Keď Theofan Zatvornik dával túto radu, iba opakoval učenie starca Filemona a ostatných autorov uvedených vo Filokalii o Ježišovej modlitbe /či skôr o modlitbe k Ježišovi/.

Hovorí sa, že táto invokácia je veľmi stará /podľa zbožnej mienky ju konala už Panna Mária/ a jej stopy nachádzame v piatom sto-



ročí. Je isté, že invokácia, tak ako ju dnes poznáme - totiž ustálená na dosť presnej forme a sprevádzaná určitou psychofyzilogickou technikou - bola schválená a doporučovaná atoskými hesychastami od 14. storočia. Centúria Ignáca Kantopulského ju veľmi zdôrazňuje a vyzdvihuje. Tam sa už rozoznáva dvojaký pohyb: mystický vzlet k Ježišovi v prvej čiasťke modlitby a návrat k sebe v druhej čiasťke. K tomuto dvojakému po bu musíme pripočítať rytmus dýchania. Dôležité je, že Centúria stavia modlitbu do celého kontextu askézy : nemožno dosiahnuť hesychiu /vnútorný pokoj/ bez praxe dobrých skutkov.

Z Atosu prenikla Ježišova modlitba čoskoro na slovanský Východ. Nil Sorský /+ 1508/ ju propaguje medzi mníchmi za Volgou a rozpráva o nej vo svojej reholi. Ale i veľký antagónista a odporca hesychizmu, Jozef z Volokolamska, ju poznal a tiež doporučoval ako strelnú modlitbu pre tých, ktorí nevedia čítať žalmy. Veľkú popularitu v Rusku získala koncom 18. storočia.

Na začiatku 18. storočia sa objavuje v gréckej cirkvi duchovné prebudenie. Makarios, korintský biskup, ktorý neskoršie zomrel ako eremita na Chiu /1731-1805/ a Nikodém z Naxu, nazývaný tiež Hagiorita /Svätohorec- p.pr./, pretože bol mníchom na Svätej hore /Athos/, zohrali dôležitú úlohu. V roku 1782 v Benátkach spoločne publikovali Filokaliu svätých bedliacich - ktorí praktizujú vnútornú bedlivosť nad myšlienkami, aby sa primerane modlili. Filokalía je veľká antológia textov Otcov a byzantských autorov o modlitbe, so zvláštnym zreteľom k hesychastskej modlitbe.

Napriek tomu však vplyv Filokalíe v gréckom svete okrem hory Athos nebol taký veľký, ako by sa očakávalo. Ale naopak silno zapôsobilav 19. storočí na Rusko. Paisij Veličkovskij pripravil čiastočný preklad pod názvom

Dobrotoljubile /láska k dobru/ a publikoval v Petrohrade roku 1793. Hesychatský spôsob Ježišovej modlitby zaviedol medzi svojimi mníchmi v Moldavsku a na jej obranu napísal Proti odporcom a ohováračom duchovnej modlitby, to je modlitby Ježišovej.

Modlitbu praktizoval a doporučoval tiež starec Serafim Sárovský. Vo fragmentoch svojich spisov ju chváli ako vhodný prostriedok na vzbudenie dobrej vôle a na hľadanie svetla zhora. Jeho najstarší životopis obsahuje dodatok o 75 stranách so zaujímavými úvahami o "návrate ducha do srdca", o citenej žiare a o krajnom zjednodušení invokácie do nábožného vzdychu "Môj Ježišu!". /-/

Ignác Brjančaninov /+ 1867/, verný žiak gréckych otcov, vyslovene hovorí, že dokonalosť závisí od zbožštenia našej ľudskej prirodzenosti. Zároveň kladie veľkú dôležitosť citom srdca. Duch Svätý prebýva v najvyššej časti srdca, kde sa prejavujú ukrytými hnutiami, duchovnými pocitmi. Skutočná modlitba môže byť jedine modlitbou srdca, kde sa prejavujú všetky naše schopnosti podľa Božieho obrazu. Ale nie je tu nebezpečie klamnej ilúzie, ak sa až natolko spoľiehame na citovú stránku? Ignác odpovedá typickým asketickým spôsobom: klamná ilúzia je vždy produktom pýchy; jediným spoľahlivým prostriedkom, ako vylúčiť klamlivé city, je teda ozbrojiť sa uprimnou pokorou a hovoriť "Pane Ježišu Kriste, Syn Boží, zmiluj sa nado mnou hriešnym!".

Theofan Zatvornik tiež obranu Ježišovu modlitbu, i keď málo hovorí o "fyzickej metóde". Súhlasí, že určité telesné úsilie podporuje duchovnú modlitbu: ide hlavne o úsilie sústrediť pozornosť do srdca, udržať v určitom napätí svalstvo a nenechať sa zvádzať citovými vnemami. Tma je užitočná, aby sme sa oslobodili od vnemov, ale nie je nezbytná.



Javí sa užitočné sedieť na nízkej stoličke, zadržiavať dych, modliť sa vo vzpriamenej polohe, aby sme udržali srdce v bdelosti, ale nakoniec doznáva: "Nech každý robí to, čo mu najlepšie vyhovuje!"

Západ poznal Filokaliu a Ježišovu modlitbu z mnohých prekladov /ide o citovanie-pozn. prekl./ a po 1. svetovej vojne z Rozhovorov ruského putníka so svojim duchovným otcom. Pôvod tejto knižky zostáva zahalený tajomstvom. Existoval skutočne putník? Nejde skôr o nábožný román, ktorý mal podporiť Filokaliu a jej spôsob modlitby? Je ťažko odpovedať na túto otázku. Zdá sa, že niektoré popisy svedčia o prežitej duchovnej skúsenosti. V každom prípade rozprávanie je svieže, živé a má i určitú literárnu hodnotu. /-/

### Prax Ježišovej modlitby

Podľa východnej tradície sa každá modlitba môže rozdeliť na tri etapy :

- modlitba slovná,
- modlitba rozumová a
- modlitba srdca.

Preto sa tiež v Ježišovej modlitbe rozoznávajú tri stupne.

Prvý stupeň sa zakladá na úsilí úst opakovať ustálenú formuláciu; podmienkou je, aby stav duše zodpovedal obsahu tejto modlitby, aby modliaci sa žil v pokoji so všetkými, aby zachovával prikázania a bol čistý a pokorný. Ako slovná modlitba sa spája s mníšskym ružencom /rusky lestovka, vervika, čotky/. /-/

Druhá etapa začína vtedy, keď sa modlitba stáva rozumovou, keď sa všetká pozornosť ducha sústreďuje na obsah modlitby. Je to veľmi jednoduché. Ale napriek tomu sú dva dosť odlišné spôsoby, ako chápať zmysel tejto modlitby. Ak považujeme za hlavnú

druhú časť: "zmiluj sa nado mnou hriešnym", je modlitba súčasťou "katanických" /kajúcich/ modlitieb, veľmi častých u východných mníchov. Ale mnohí považujú za podstatnú prvú časť, vzývanie Ježišovho mena. Toto meno, hovorí s nadšením N. Gorodetski, "môže sa stať kľúčom k mystike /.../ môžeme tu snáď hovoriť o knazstve všetkých veriacich. V spojení s našim Velknazom vzývame Ducha: Urob, aby sa moja modlitba stala sviatosťou."

Výlučné upnutie zbožnosti na Ježišovo meno viedlo niektorých ruských mníchov, žijúcich na Athose koncom 19. a začiatkom 20. storočia, k prehánaniu. Tzv. onomolatroi /uctievači mien/ tvrdili, že údajne Ježišovo meno vyjadruje Božiu podstatu alebo dokonca je samotným božstvom. Boli odsúdení carihradským patriarchom a ruskou synodou; viac ako 10.000 ruských mníchov sa vrátilo do vlasti a podrobili sa.

Príležitosť na novú diskuziu dal mních Hilarion, zakladateľ nového Athosu na Kaukaze /okolo r. 1892/, ktorý popísal svoje skúsenosti 20-ročného pustovníckeho života v horách. Druhé vydanie má názov: Na kaukazských horách. Je to rozhovor dvoch starcov-pustovníkov o vnútornej jednote Ježiša Krista a duchovnej aktivite moderných pustovníkov.

Chválareč na Ježišovu modlitbu obsahuje dvojznačné výrazy: "Keď vzývaš Pána, meno Ježiša Krista ako by sa vteliло a človek vo svojom vnútri chápe totožnosť Pána a jeho meno a to tak, že nemožno jedno od druhého oddeliť"

Do tohto sporu zasiahol i slávny teológ Sergej Bulgakov. Nechce identifikovať meno a osobu, ale predsa tuži dať menu Ježiš kvaži sakramentálny význam; túto mystickú teológiu mena stavia proti "scholastickému nominalizmu" a "pojmovému racionalizmu". Podľa neho takto jadrom Ježišovej modlitby je "presladké



meno Ježiš". Nielen, že Boh je vzývaný týmto menom, ale on je už prítomný v tomto vzývaní. To možno samozrejme povedať o každom Božom mene, ale predovšetkým to platí o Božom a ľudskom mene Ježiš, ktoré je vlastným menom Boha a človeka. Teda Ježišovo meno prítomné v srdci človeka mu dáva zbožšťujúcu silu, ktorú sme prijali od Vykupiteľa.<sup>6</sup> Bulgakove učenie nájdeme tiež u Paula Jevdokimova.

Toto vysvetlenie je v línii východného učenia o ikonách. Meno vyslovované ustami je ako obraz maľovaný ikonografom, alebo ako každá iná sviatosť: sprostredkuje milosť.

Kristova moc, i keď je prítomná už v druhej etape, zostáva ešte ukrytá, nie je zjavná; je tu iba predchuť jej sladkosti. V tomto štádiu je ešte veľmi ťažké dosiahnuť sústavnú modlitbu, modlitbu bez prerušenia. Modlitba je ešte ťažká, námaha prevažuje nad utechou.

Prichádzame k tretiemu, najvyššiemu stupňu, kedy dochádza k zjednoteniu ducha a srdca. Modlitba sa uskutočňuje bez námahy, akoby samovoľne, svetlo milosti preniká a osvetlu celú hĺbku srdca. Tento stav modlitby nemožno vyjadriť ľudskými slovami; je to predchuť konečného stavu, kedy Boh bude všetko vo všetkom /1 Kor 12, 6/. Aby sme dosiahli tretí stupeň, na to je treba mnoho asketického úsilia, dokonalej čistoty ducha a prax čností.

V snahe urobiť ľahšie a možno i kratšie toto namáhavé úsilie, bola vynájdená metóda alebo skôr psychologická pomôcka. Prvé takéto vysvetlenie sa nachádza v zbierke diel Simeona Nového Teologa /+ 1022/ v benátskom vydaní z r. 1790. Nie je však isté, že pochádza od neho, ale skôr od mnícha Nikefora /14. storočie/. Zneužitie tejto metódy vyslužilo athoským mnichom prezývku

"omfaloskopikovia". Najlepší askéti pocho-  
pili nebezpečenstvo tejto techniky a napriek  
tomu ju v podstate schvalovali.

V Dialógu o Ježišovej modlitbe je slávny  
Nikeforov text podaný takto: "Uchýl sa na  
tiché miesto, kde budeš sám, sadni si niekde  
do rohu miestnosti, zatvor dvere, utíš svoj-  
ho ducha, odlož všetko časné a márne, bradu  
polož na prsia a na krátky okamih zadrž dych;  
duchom sa prenes do srdca, k nemu tiež obráť  
i svoje telesné oči a v srdci udržiuj svojho  
ducha; hľadaj miesto, kde sa nachádza srdce,  
aby tvoj duch bol dokonale prítomný. Na za-  
čiatku sa stretneš s tmou a nepocítiš nič,  
ale potom, ak budeš pokračovať v tejto namá-  
havej pozornosti i v noci, nájdeš tu nečaka-  
né šťastie. Duch, ak sa bude takto cvičiť,  
nájde miesto srdca a veľmi rýchlo uvidí, čo  
nikdy nevidel, uvidí seba naplneného svetlom,  
dobrými myšlienkami a úsudkami. Od tejto  
chvilke akákoľvek zlá myšlienka bude odohnaná  
a zničená Ježišovým menom, a to ešte predtým,  
ako by mohla vojsť do srdca. Stačí hovoriť :  
"Pane Ježišu Kriste, zmiluj sa nado mnou!"  
Vtedy tiež ľudský duch začne mať nenávisť  
a odpor voči diablu, bude proti nemu stále  
bojovať, vzbúri sa proti nemu s hnevom celej  
svojej bytosti, vyženie ho a bude prenasledo-  
vať, až ho úplne zničí. Ostatné príde potom,  
to s Božou pomocou poznáš neskoršie v osob-  
nej skusenosti, keď budeš pozorný voči svojmu  
srdcu a budeš strážiť v sebe Ježiša, to zna-  
čí modlitbou: "Pane Ježišu Kriste, zmiluj sa  
nado mnou!" "

Z h o d n o t e n i e

Za posledné roky bolo o Ježišovej modlit-  
be mnoho napísané. Niektorí sú skôr zdržan-  
liví v hodnotení jej skutočného významu. Po-  
važujú ju za jednu z mnohých strelných mod-  
litieb, ktoré sú pre duchovný život vždy



užitočné; nič viac. Nie je dobré obmedzovať slobodu ducha tým, že sa veľmi preferuje jedná formula. Nech každý skôr hľadá to, čo lepšie vyhovuje jeho vnútornej dispozícii. V tomto zmysle Theofan Zatvornik radil, aby sme si z tejto vznešenej modlitby nerobili "talizman", ako keby sama od seba mohla mať zázračnú moc bez potrebnej prípravy srdca. Môžeme dodať, že Serafim Sárovský urobil zmenu: poobede sa modlil ekvivalentnú modlitbu na česť Matky Božej.

Napriek tomu však tí, ktorí majú výhrady, musia pripustiť, že Ježišova modlitba sustreďuje ducha na dve základné skutočnosti nášho vzťahu k Bohu; podľa slávneho diela anglickej mystiky Oblak nevedenia, to je živá Božia prítomnosť a pocit vlastnej hriechnosti.

Časté a systavné opakovanie vytvára, podľa psychologických zákonov, duševný stav, stálu dispozíciu, ktorá sa nestráca pri akejkoľvek vonkajšej činnosti človeka. Ako hovoria autori, naše city su takto zjednotené a pripravené na to, aby sa usadili v srdci. Nemali by sme mať žiadne ťažkosti, keď ľudským slovám prednášaným v modlitbe pripisujeme určitú posvätnú hodnotu, tým skôr, že ide o meno Spasiteľa, ktoré podľa spoločnej tradície má silu odháňať démonov.

Niektorí naopak su skentickí, pokiaľ ide o "fyzickú metódu", "kresťanskú jógu", a obávajú sa, že by sa tak otvorila cesta mnohým deviáciám a podivnostiam. Táto obava nie je neodôvodnená a všetci vážení autori, ktorí hovoria o Ježišovej modlitbe, znepokojovali sa tým. Theofan Zatvornik tiež radí, aby sme sa bránili klamnej ilúzii. Niekedy toto cvičenie spôsobuje účinky, ktoré sa zdajú byť duchovné: cítime oblažujúcu žiaru, utechu a radosť, ktoré su výsledkom fyzickej metódy. Samo o sebe to nie je nič zlé; ale môže sa to stať klamlivou

ilúziou pre tých, ktorí nemajú skúsenosť a ktorí <sup>chcu</sup> snáď i násilne premeniť v nadprirodzenú útechu jav, ktorý má čisto prirodzenú príčinu. To by mohlo evidentne vyvolať ťažké omyly. Preto podľa Theofana nemôžeme k tejto modlitbe radiť bez skúseného vedenia a kontroly duchovného otca. Na druhej strane však obava z odchýlenia nemôže byť dostatočným dôvodom na to, aby sme zavrhlí, čo je v nej pozitívne. V tomto bode boli za posledné roky urobené niektoré skúsenosti. Zostáva jediné skutočné neprekonateľné nebezpečie, a autori stále varujú, aby sme dávali nan pozor: túžba po duchovných útechách bez praxe čností; takáto túžba by mohla viesť iba k zablúdeniu, k určitému druhu duchovnej schizofrénie.

"Modlitba - čítame v Dialogoch o Ježišovej modlitbe - je záležitosť celého života." K vonkajšej praxi života podľa prikázaní je treba pripojiť čistotu ducha, lebo podmienky pre dokonalu modlitbu su tri: "prvé je zrieknutie sa všetkého, dobrého i zlého /čo by mohlo rozptylovať v priebehu modlitby/, druhá podmienka je čisté svedomie bez výčitiek; tretie je dokonalá neprítomnosť vášni, aby duch nebol strhávaný náklonnosťou k niečomu, čo patrí k tomuto svetu."

Podľa Jána Kronštadského je potrebná pravdivosť, aby sme mohli hovoriť: "Ježišu, zmiľuj sa nado mnou hriešnym!" Pravda je základ i forma všetkého, čo bolo stvorené, nech je teda pravda základom tvojich vonkajších i vnútorných činov a nech je predovšetkým základom tvojej modlitby. "S modlitbou plnou viery je radosť žiť."

Jedine vtedy, keď človek je ovládaný dokonale Duchom Svätým, keď je čistým, pokorným obrazom Spasiteľa, jedine vtedy sa modlitba s ním stotožňuje, ako to hovorí Theofan Zlatvorík: "Všetci sa modlíme, ale je ešte jedna



modlitba, ktorá sa modlí sama a ktorá strháva za sebou celé vnútro človeka. Jedine ten, kto ju skúsil, vie čo je to modlitba."

Tomáš Špidlík : Les grands mystiques russes.

- o -

## ROZPRÁVANIE RUSKÉHO PÚTNÍKA.

"Úprimné rozprávanie ruského pútnika svojmu duchovnému otcovi" je literárnou formou vyrozprávaná skúsenosť pútnika: ako objavil vnútornú modlitbu Ježišovu a postupne do nej prenikal. Jej hľadanie prebudilo Písmo /1 Sol 5,16/: "Modlite sa bez prestania" a nedostatočné vysvetlenia tohto miesta. Nakoniec dostatočné vysvetlenie mu poskytol jeden starec: "Vstúpili sme do jeho cely a starec rozprával: Vnútorná a sústavná modlitba Ježišova je stále a neprerušované vzývanie Ježišovho mena ústami, duchom a srdcom; predstavujeme si Kristovu prítomnosť a vzývame jeho milosrdenstvo pri všetkých zamestnaniach, na každom mieste, v každej dobe, áno i vo spánku. Vyjadruje sa týmito slovami: Pane Ježišu Kriste, zmiluj sa nadou! Kto si túto modlitbu osvojí, nájde v nej veľkú utechu a pocíti potrebu stále sa nou zaoberať, nebude môcť už bez nej žiť a stane sa preň samozrejmosťou." Starec potom rozprával pútnikovi o Filokalii, ktorá je údajne pre nás akoby žmavým sklom, aby sme sa mohli cezen pozeráť na žiaru slnka Písma. Starec pútnikovi prečítal časť, ktorá údajne pochádza od samotného sv. Symeona Nového teologa: "Posaď sa v mlčaní a samote, sklon hlavu, zavri oči, kludne dýchaj a v predstavivosti pohliadať do hlbín srdca. Veď svojho ducha či skôr myseľ /rozumové uvažovanie/ z hlavy do srdca a v rytme dýchania hovor:

"Pane Ježišu, zmiluj sa nado mnou!"; hovor to potichu alebo iba v duchu. Odožen každú myšlienku, buď kludný, trpezlivý a toto cvičenie vykonávaj čo najčastejšie."

Pútnik začal so slovnou hlasitou modlitbou postupne podľa starcových rád, pridával počet invokácii /3, 6, 12 tisíc/. Musel prekonať čiastočné ťažkosti, ale potom sa mu modlitba stala oblažujúcou samozrejmosťou, s ktorou zaspával, s nou sa zobúdzal. Okolnosti, hlavne ľudia, ktorí nepochopili jeho konanie, ho prinútili, aby hlasno nevyslovoval a od poklon. "Aby som bol nenápadný, prestal som vyslovovať perami a pokúsil som sa hovoriť modlitbu tak, že som iba pohyboval jazykom".

Filakolia trvá na tom, aby sa modlitba stala modlitbou srdca. To sa pútnik pokúša vysvetliť podľa svojich skúseností jednému slepcovi: "Rob to takto. Predstav si svoje srdce, obráť svoj zrak, ako keby si videl, smerom k hrudi a to intenzívne, a počúvaj, ako srdce tlčie, úder po údere; keď to zvládneš, snaž sa, aby si ku každému úderu srdca, ktoré nestrácaš so zreteľa, pripojil slová modlitby. Alebo ešte lepšie, pri prvom údere povieš alebo si pomyslíš: Pane; pri druhom: Ježišu; pri treťom: zmiluj sa; pri štvrtom: nado mnou a tak to niekoľkokrát opakuj. Pôjde ti to ľahko, pretože si už zvyknutý na modlitbu srdca. Neskoršie, až si zvykneš na túto činnosť, začni Ježišovu modlitbu uvádzať do srdca a opäť prispôbovať rytmu dýchania: keď budeš vdychovať hovor alebo si myslí: Pane Ježišu Kriste a pri výdychu: zmiluj sa nado mnou!" Tu nejde ešte o modlitbu srdca v tom zmysle, ako o nej hovorili Otcovia, ale o cestu, ktorá k nej vedie. Pútnik v závere vysvetľuje svoje veľké šťastie, ktoré našiel v modlitbe, ako prestupovala jeho život vo všetkých sférach a túži po dokonalejšej modlitbe, ako poznal u svojho starca.



V medzivojnovom období sa aj u nás rozšírila prax, obdobná Ježišovej modlitbe, zvaná "malé tajomstvo", podľa rovnomennej knižky Kassiana Karga, Осап. Krátka /"strelná"/ modlitba, vyjadrujúca čo najosobnejšie duchovnú situáciu človeka vôbec, prípadne v danom úseku života, presvecuje a orientuje celý deň, prechádza v "dýchanie duše". Verne konaná a prehlbovaná stáva sa osou duchovného života, pretvára človeka z vnútra a postupne smeruje až k mystickým stupnom modlitby a lásky /porovnaj: V škole Spasiteľovej od toho istého autora/.

Toto dielo vyšlo aj v slovenskom preklade O. Senčíka, S.J. v nakladateľstve "Dobrá kniha", Cambridge, Ontario, Kanada, pod názvom "Zápisky pútnika".

- o -

Recenzia knihy :

## V E Ľ K Í R U S K Í M Y S T I C I .

Prehľadná práca Tomáša Špidlíka /Les grands mystiques russes, Paríž, 1979, preklad z talianskeho originálu/ odborne a pritom pútavo približuje celú bohatú panorámu ruskej špirituality na hlavných zástupcoch dôležitých skupín a dejinných epoch. Autor, český jezuita, profesor Orientálneho inštitútu a Gregoriánu v Ríme, patrí medzi popredných autorov v obore východnej špirituality.

Dejiny "svätej Rusi" ako keby odrážali dejiny celej cirkvi: na začiatku zasieva krv mučeníkov /strastoterpcev/ semeno nových kresťanov. Najznámejší prvomučeníci ruskí sú Boris a Gleb /1. kap./.

Východné kresťanstvo je nepredstaviteľné bez mnišstva. Prvým výhonkom v Rusku je Pečerská lávra, ktorej zakladateľmi sú svätí Antonyj /+1073/ a Feodosij /+ 1074/. Lávra prevzala reformnú tradíciu, založenú

Theodorom Studitom /4 826/, z gréckeho kláštora Studionu /2. kapitola/.

Monastýry dali cirkvi svätých biskupov /3. kap./. Dejiny slovanských národov si nemožno predstaviť ani bez svätých kniežat /najznámejší sú Vladimír a Olga/- /4. kap./.

Po kríze, ktorou prešlo kresťanstvo v Rusku v 13. storočí, je to znova mníšske jadro, kde dochádza k obnove. K jej iniciátorom patrila sv. Sergej Radonežský /1314-1391/ a celá Svätotrojická lávra, ktoru založil a ktorá potom zohrala veľkú rolu v celých ruských dejinách /5. kap./.

V 15. storočí sa znova pociťuje potreba reformy. Teraz sa však ubiera konzervatívnejším, tradicionalistickým smerom. Predstaviteľom tejto reformy, ktorá neunikla politickým kompromisom s mocou, bol Jozef Volokolamský /6. kap./.

Jeho antagonistom bol sv. Nil Sorský /4 1508/; do Ruska uviedol hesychatské hnutie. Jeho teológia vnútornej modlitby je síce závislá na gréckych vzoroch, ale svojrázne dokonale psychologicky prepracovaná. V 18. a 19. storočí na ňu naviažu ruskí "starci" /7. kapitola/.

V politicky a duchovne zviazanej spoločnosti vystupujú na obranu vnútornej a vonkajšej slobody tzv. "jurodiví", blázni pre Krista, ktorých poslanie možno charakterizovať heslami sloboda, pravda, jednoduchosť. Nebojácne stávajú pred spoločnosť takú tvár Krista, ktorú by spoločnosť najradšej nepoznala /8.kap./.

Svojráznou kapitolou ruských duchovných dejín tvoria "starci". V kláštoroch existovali od dávna, ale skutočnú renesanciu prežili za starca Paisija Veličkovského /1722-1794/. Ten dlho márne hľadal duchovné vedenie, až mu ho nakoniec nahradilo čítanie Písma a cirkevných otcov a rozhovory s priateľmi. Tento



Tento dialogický spôsob preniesol neskoršie do celej veľkej mníšskej rodiny, ktorá sa okolo neho zrodila. Paisij Veličkovskij venoval veľku energiu tiež prekladom patristiky, v ktorej videl duchovnú silu pre svoju súčasnosť. Druhým veľkým "stareckým" centrom sa stal kláštor v Optine, založený Levom Nagolkinom /+ 1841/. Možno povedať, že odtiaľ bol duchovne vedený celý národ, jednoduchí a intelektuáli. Starci celkove neboli knazmi, experimentovalo sa tu duchovné vedenie laikmi. Optinský kláštor bol tiež veľmi činný publikačne. Starci naviazali na hesychatsku tradíciu vnútornej modlitby. Prax duchovných rád starcov a poradenstva opísal sugestívne F.M. Dostojevskij v Bratoch Karamazovcov. V Sarovskom kláštore žil iný známy starec Serafim /1759-1833/. Pre neho duchovný život je životom v Duchu Svätom; askéza, modlitba, sviatosti majú slúžiť na to, aby sme žili týmto životom. /Serafimove Rozhovory s Motovilom sú preložené do češtiny Sávom Nerudom/. /9. kap./.

K velikánom ruskej duchovnej teológie patrí istotne Theofan Zatvornik /1815-1894/. Zriekol sa biskupskej funkcie a odišiel do samoty, kde sa venoval modlitbe, písaniu a duchovnému vedeniu listami. Jadrom jeho náuky je teológia srdca ako centra života, ďalej teória a prax modlitby. Vychádza z gréckych otcov, ale je vidieť, že pozná aj západných. Jeho asketické dielo má ekumenickú hodnotu, ktorá dokazuje príbuzenstvo základov duchovného života /11. kap./

V knihe sa nezabúda ani na ďalšie charakteristické rysy východnej spirituality: tzv. modlitba Ježišova /12. kap./; liturgia, ktorá je najvyšším bodom duchovného života /13. kap./; kult svätých, hlavne Bohorodičky, sv. Mikuláša a všetkých zomrelých /14. kap./. Nezabúda sa ani na význam Biblie a ikon

/10. a 15. kap./. Rusko malo, i svoju špeci-  
ficku špiritualitu manželskú, odvodenú od  
nábožného mníšstva; prax síce redukovala pô-  
vodné ideály, ale nie je nezaujímavé nechať  
sa tu inšpirovať /16. kap./. Istotne si za-  
služia pozornosť i moderní ruskí myslitelia,  
pre ktorých bol Kristus živou postavou s dô-  
sledkami politickými, všeludskými a kozmic-  
kými /Dostojevskij, Solovjev, Berďajev a i.  
- viď článok T. Špidlíka: Ruská mystika a li-  
teratúra, Studie 70/1980/. Dodávame, že ukáž-  
kam z pramenov ruskej duchovnej literatury  
je daný výstižný historicko-teologický úvod.  
Tutu cennú knihu by sme potrebovali aj v slo-  
venčine!

Je ruská pravoslávna špiritualita mŕtvou  
alebo cudzou záležitosťou? Veľký záujem o ňu  
v západnom svete je iba zvedavosťou alebo úni-  
kom? Alebo v nej skôr nachádzame autentický  
priestor pre stretnutie s Kristom, ktorý nás  
vedie k theósis, k naplneniu života v Kristo-  
vi? Odpoveď najlepšie nájdeme v skúsenosti,  
v prijatí ponúkaných možností, teda v ekume-  
nickej otvorenosti, ktorá od dôb cyrilometo-  
dejských, prokopských a emauzsých umožňova-  
la u nás vzájomné oplodňovanie oboch veľkých  
duchovných tradícií.

Kasián

- o -

Články prevzaté a preložené z českého vydani.  
TT č. 6, str. 12 - 24.

- o -

## L E X I K O N

H e s y c h a s m u s je asketicko-teologic-  
ký prúd, ktorého charakteristickými znakmi sú:  
človek vo svetle teológie Ducha Svätého, náuka  
o Božích energiách a vnútorná modlitba. Centru  
mal na svätej hore Athos, ale zárodočne bol  
prítomný v mníšstve od jeho počiatkoch. Popri  
koinobitského /kláštorného/ ideálu - reholi



Bazila Velkého /+ 379/ a Theodora Studitu /+ 826/ - vždy existovala stará anachorétska /pustovnícka/ tradícia čistej kontemplácie a vnútorného ticha /hesychia- ticho, pokoj, samota/. Obe tradície existovali spoločne, vzájomne sa oplodňovali. Ale aktivita a ekonomické problémy veľkých kláštorov tu i tam vysušali úrodnú pôdu kontemplácie. Preto mali veľký význam všetky mníšske reformné prudy, hlavne na začiatku 14. storočia kontemplatívna obnova Gregora Sinaitu, ktorá urobila s hesychasmu hnutie. Jeho teológiu vypracoval Gregor Palamas /+ 1369/. Je zaujímavé, že hnutie pritiahlo i ľudí, ktorí žili v manželstve. V 15. storočí sa však proti tejto reforme zdvihla silná reakcia, hlavne pod vplyvom západnej teológie. Konflikt sa odohrával na rovine filozofickej /Aristoteles - Platon/, ale hlavne na rovine dogmatickej. Je to konflikt medzi teológiou katafatickou a apofatickou.

**K a t a f a t i c k á** /pozitívna/ teológia vychádza z predpokladu, že logický pojem Boha vyjadruje adekvátne jeho bytie. Z pojmy sa analyticky odvodzujú Božie atribúty: jednoduchosť a jednota. Ontologické zákony sa aplikujú na Boha ako bytie.

**A p o f a t i c k á** /negatívna/ teológia vychádza z predpokladu radikálnej transcendentie Boha, z neprekonateľnej neprístupnosti Boha. "Von" vychádza Boh vo svojich energiách, v ktorých je celkom prítomný. Energia, to je Boh vo svojom zjavovaní bez toho, aby niečo strácal zo svojej neprístupnosti. Energie su spoločné všetkým osobám Trojice, su nestvorené, ale pre stvorenie prístupné. Pre apofatickú teológiu je Boh viac ako bytie, viac ako logická forma /pojem/. Boh je "celkom iný" ako pojem, ktorý o nom máme. Každá dogma je metalogická, nie však rozporná.

Rozdiel od západného ponímania možno sledovať na problematike milosti. Pre Západ je milosť transcendentná, ale stvorená kvalita, môže byť privlastnená - v reformácii dotiahnutá celkom vonkajšieho vzťahu k človekovi /právne ponatie: vyhlásenie za spravodlivého/. Podľa východu milosť, vlastne Božia energia, zbožšťuje človeka ontologicky, robí z neho skutočne nové stvorenie, spravodlivého a svätého reálne, aj keď z milosti. A radikálne transcendentnou Božou podstatou môže teda človek komunikovať jedine prostredníctvom energií teda akosi eucharisticky: tí, ktorí prijímajú Božiu energiu, prijímajú Boha. Na Východe bola Palamova náuka oficiálne uznaná roku 1351 carihradskou synodou. Západ bol rezervovaný. Celý palamizmus je mystikou Božej ukrytosti, ktorá je prekonávaná svetlom Ducha Svätého, vnútorným osvietením. Dôležitú úlohu v pochopeaní tejto mystiky má premenenie Pána na hore Tábor: podľa Gregora Palmu ide o premenu apoštolov, ktorí dostali schopnosť vidieť slávu Pána v jeho kenóze. "Táborské svetlo", pojem v hesychazme často používaný, je prejavom pôsobiacej Božej energie. Cieľom všetkej hesychie je theósis, zbožštenie človeka. Hesychasti rozvili i psychologické metódy pre svoj hlavný záujem, totiž vnútornú modlitbu, vykonávanú srdcom alebo v srdci.

Medzi priekopníkov hesychazmu patrili tiež Mikuláš Kabalis /+ 1380/, ktorého "Život v Kristovi" patrili k hlavným dielam byzantskej špirituality. Hesychasmus sa rozšíril po celom pravoslávnom svete /v Rusku Nil Sorský/, stále oživoval celú teológiu špiritualitou Ježišovej modlitby. Dnešný záujem o nu na Západe i Východe iba zodpovedá životnosti hesychasmu až do súčasnosti.



Alexej Ladyženskij,  
prvý ruský jezuita.

---

Charakteristickou črtou ruského katolicizmu 19. storočia je tá skutočnosť, že k Rímu sa v tom čase obracajú prevažne predstavitelia vyššej ruskej spoločnosti, členovia aristokracie a šľachtických rodín. Pravda, možno to vysvetliť celkovými podmienkami duchovného a spoločenského života tejto spoločenskej vrstvy, hľadajúcej uspokojenie svojich náboženských snáh a potrieb mimo okruh ruského duchovenstva, s ktorým ruská aristokracia nenadviazala náležité kultúrne, náboženské a spoločenské kontakty vzhľadom na osobitné demokratické základy života a rozvoja ruského pravoslávneho cirkevného spoločenstva. Toto katolícke hnutie medzi ruskou šľachtou malo však už v dobe Petra Veľkého v podstatne iných podmienkach určitý precedens. Pokiaľ vieme, prvým ruským katolíkom z prostredia aristokracie bol konvertita zo začiatku 18. storočia, Alexej Ladyženskij, moskovský šľachtic a neskôr poľsko-litovský jezuita, "západného pápežského rozkolu mních", ako sa niekedy na Rusi vyjadrovali. 1/

Okruh našich vedomostí o Ladyženskom je veľmi obmedzený. 2/ Nič o nom nevieme najmä z čias pred jeho odchodom do zahraničia v roku 1710, ale môžeme predpokladať, že patril k žiakom moskovských jezuitov, a to najskôr v rokoch 1707-1710. Bol výhonkom veľmi rozvetveného moskovského šľachtického rodu, ktorý svoj pôvod odvodzoval od istého švédskeho vystaňovalca, ktorý sa v 14. storočí usadil v Moskve. Je ťažké zistiť, ku ktorej vetvi tohto rodu patril, vieme však, že koncom 17. a začiatkom 18. storočia v zahraničí študovali aj iní Ladyženski.

Prvú správu o Alexejovi Ladyženskom máme z 27. júna 1710, keď tento "šľachtic Alexej

Juriev" dostal povolenie vycestovať do zahraničia "do európskych kresťanských štátov na štúdium rôznych vied". Kde a kto ho na to pripravil? Usudzujúc z toho, že jeho ďalšie štúdium prebiehalo v katolíckej, najmä jezuitskej škole, najprv vo Vilne, kde skončil vyššiu školu, a neskôr v Ríme, kde čoskoro vstúpil do Spoločnosti Ježišovej, možno sa právom domnievať, že už v Moskve sa nachádzal vo sfére katolíckeho vplyvu, t.j. bol žiakom moskovských jezuitov Milana a Berulu. Milan osobitne dobre poznal Ladyženského a v jednom liste k petrohradskému jezuitovi Poliakovi, o. Michalovi Engelovi, sa o nom vyslovil veľmi pochvalne. Noci tento list pochádza už z čias po roku 1717, /3/ jednáko Milan sa s Ladyženským musel zoznámiť každopádne ešte pred jeho odcestovaním do cudziny, t.j. pred rokom 1710, lebo neskôr tento moskovský jezuita už nijako nemohol Rusko navštíviť. Stal sa emigrantom. V tom čase Spoločnosť Ježišova sa pokúšala získať jeho majetky v Rusku, no, ako sa zdá, bezvýsledne. /4/ Všetky tieto fakty robia hodnoverným spojenie Ladyženského s jezuitskou školou v Moskve, kde musel získať dostatočne silné sympatie ku katolicizmu a dosť dôkladnú prípravu pre štúdium na jezuitských zahraničných školách.

Celá ďalšia činnosť tohto jezuitského knaza moskovského pôvodu prebiehala v poľsko-litovských krajoch. Rímske cirkevné centrum a Spoločnosť Ježišova ho vyslali sem, majúc na zreteli jeho znalosť jazyka, aj jeho dobrú znalosť životných podmienok v tomto kraji. Kde bol do roku 1728 nie je nám známe, ale v tomto roku ho stretáme ako profesora morálky na jezuitskej Akadémii vo Vilne. V rokoch 1729-1731 Ladyženskij pracoval v Minsku, v tamojšom seminári, ako profesor filozofie, v roku 1732



tam prednášal tiež mravouku. V tom istom roku odchádza do významného katolíckeho stredu Litvy - Polocka, kde vedie jezuitské kolégium, neskôr, v roku 1734 ho vidíme v Nešviži /Bielorusko/, ďalej v roku 1735 v úlohe misionára vo Vysocku, vo sfére vplyvu varšavského jezuitského kolégia, a napokon od jesene r. 1735 mu bola zverená funkcia predstaviteľa v jezuitskom dome "tretieho slubu" /tertiae probationis/ vo Vilne na Skipiškách. Tu sa však jeho činnosť končí, lebo sa dostal do ruského zajatia a viac sa na Litvu nevrátil.

Toto tragické rozuzlenie jeho zjavne čulej a energetickej činnosti na Litve je späté s pobytom ruských vojsk v Poľsku v čase bojov proti Stanislavovi Leszczyńskému. Na jeseň roku 1735 sa armáda poľného maršála Lessi vracala z Poľska do Ruska cez Vilno. Lessi zistil, že sa v tomto meste zdržuje istý moskovský renegát, jezuita. Ladyženského zatkli /5/ a odviezli ho do Peterburgu. Táto udalosť vyvolala v Poľsku veľký rozruch, lebo práve na poľskom území došlo k zajatiu katolíckeho kňaza. Zo strany Poľska sa v tejto veci rozvinula energická diplomatická aktivita, ale ruský dvor prejavil značnú neústupnosť. Oficiálne noty poľského ministra Brūla ruskému vyslancovi v Poľsku - Kajzerlingovi - zostali bez odpovede, nemali úspech ani snahy samotného poľského kráľa Augusta III., ktorý poukazoval na nutnosť oslobodením Ladyženského upokojiť pobúrené vplyvné poľsko-litovské katolícke duchovenstvo a jezuitov. Svojvôľu ruského poľného maršála v cudzej krajine, v Poľsku, sa zo strany ruských vrchností schvaľovala. /6/ Ladyženskij, pôvodom Rus, hoci veľmi dávno zanechal pravoslavia, bol pohnaný na zodpovednosť za svoje odpadlivosť a bol kruto potrestaný.

Keď Ladyženského dopravili do Peterburgu,

cisárovná Anna Ivanovna ho nechala odvieŕť k arcibiskupovi Feofanovi Prokopovičovi "na presviedčanie" a potom ho odovzdali Sv. Synode, ktorá ho uväznila a mala mu určiť budúce miesto jeho "stáleho pobytu". Nevieame o čom a s akými výsledkami sa s Ladyženským rozprával Feofan Prokopovič, no je isté, že ruský jezuita ani vtedy, ani neskôr nijaku ľútosť neprejavil.

9. marca 1736 Synoda stanovila režim väzenia Ladyženského. "Kvôli bezpečnosti, a tiež aby sa mu zabránilo v nekalých skutkoch a rozhovoroch" Synoda postúpila záležitosť najvyššiemu vládnemu orgánu tých čias, Kabinetu ministrov. Sama Synoda váhala držať Ladyženského vo svojich strážniciach. Jezuitu eskortovali do Petropavlovskej pevnosti, kde v prípade, že by sa nenašlo vhodné miesto, mala sa preňho zriadiť osobitná "svetlica" a prista-viť k nemu zvlášť silný dozor. Ladyženskému sa mali odňať "jezuitské šaty a iné znaky jeho postavenia" a obliecť sa mal "ako rozkol-ník", "aby sa odlišoval od ostatných ľudí a aby ho každý rozpoznal ako podozrivého človeka". Ladyženskému bolo dovolené navštevovať bohoslužby v Petropavlovskej katedrále, ale v doprovo-de stráže. V pevnosti Ladyženského väznili najmenej rok. Bol tam pod osobitným dohľadom stoličného vrchného veliteľa, ktorý dostal rozkaz dať Ladyženského pod dozor "jedného spoľahlivého dôstojníka", ktorý ho mal strážiť "bedlivo, aby neušiel, a aby s nikým nemohol rozprávať". 7/ Táto izolácia sa v oktobri 1736 upresnila v tom zmysle, že aj pri podávaní jedla jezuitovi, tí čo pri-niesli potraviny "od jeho spolubratov" /t.j. akiste od katolíckeho duchovenstva v Peter-burgu/, nemohli ho vidieť, a zároveň sa prí-sno dbalo, aby sa "k nemu nijaké listy ne-dostali". 8/



V apríli roku 1737 nasledoval vážny krok k uzavretiu aféry Ladyženského. 21. apríla ho predviedli pred Synodu, kde ho vypočúvali o podstate jeho náboženských názorov. Ladyženskij potvrdil svoju vernosť Rímskej Cirkvi a uznanie jej dogmatických a iných zvláštností. Synoda ho vyzvala, aby písomne vyložil svoje pochybnosti o východnej cirkvi... Ci taký výklad svojich názorov napísal alebo nie, nevieme, ale o jeho osude sa rozhodlo už 1. júna 1737.

Na základe najvyššieho príkazu Anny Ivanovny z tohto dňa Synoda mala Ladyženského nechať "za jeho známe viny" verejne potrestať palicovaním a dať ho k dispozícii Vojenskému kolégiu na zaradenie do vojska vo vzdialenej sibírskej posádke. Trest bol vykonaný 2. júna pred synodálnym chrámom v prítomnosti členov Synody a potom už vo svetských šatoch Ladyženského odviedli do Vojenského kolégia, ktoré ho vyslalo ako vojaka do ďalekej toboľskej posádky na Sibíri. Ladyženskému dali okovy, po ceste sa nesmel vidieť "s príbuznými, ani s nikým iným, ani sa s nimi rozlúčiť", nebolo mu dovolené písať listy, na ceste bol pod prísny dozor, aby neušiel, atď. 9/.

Ako Ladyženskij prežil ďalšie roky svojho života, nevieme. V katalogoch jezuitov provincie v r. 1746 ako miesto jeho pobytu sa uvádza Sibír. Tam podľa všetkého zomrel okolo roku 1756 po takmer dvadsaťročnom vyhnanstve.

Naše vedomosti a Ladyženskom sa obmedzujú na suchý výpočet miest jeho pobytu, nevieme však nič o jeho vnútornom živote, o tom ako dospel k rozhodnutiu stať sa katolíkom a akými etapami duchovného vývinu prešiel. V každom prípade to bol konvertita, ktorý sa obrátil k Rímu s plnou rozhodnosťou a neoblomnosťou, jeho obrátenie bolo výsledkom serióznej prípravy, jeho vernosť novej viere bola vystavená ťažkým skúškam a neochabla ani pod

ťarchou okov na rukách a nohách, ani sibírs-  
skym vyhnanstvom. Tento moskovský šľachtic  
sa nenávratne odtrhol od rodných pravosláv-  
nych tradícií a preporodil sa vo verného a  
presvedčeného katolíka-jezuítu. Určitú úlohu  
v tomto obrátení zohrala aj škola moskovských  
jezuitov, ktorá do jeho duše zasiala prvé a  
plodné semená sympatií ku katolicizmu. Ak  
Alexej Ladyženskij bol skutočne, ako sa nám  
vidí, prvým jezuitom z moskovskej šľachty,  
potom to bol on, čo zahájil dlhú radu rus-  
kých konvertitov na katolicizmus, a jeho ver-  
nosť viere mohla byť príkladom pre ďalšie  
pokolenia ruských katolíkov.

#### P r a m e n e :

- 1/ Porovnaj Sbornik Russkogo Istoričeskogo  
Obščestva, CXIV, 307.
- 2/ Najpodrobnejšie, na základe poľsko-litov-  
ských archívnych pramenov, nekrologov a  
pod. napísal o nom St. Załęski, Jezuići  
w Polsce, III., 2, 652-3, odkiaľ preberáme  
niektoré chronologické údaje o osude La-  
dyženského. Podrobnosti o jeho afére sa  
nachádzajú v Opisanii dokumentov Sinoda,  
zv. XVI.
- 3/ V tom roku sa o. Engel usadil v Petrohra-  
de. Pierling, La Russie et la Saint-Siége,  
IV, 290, 293; Tolstoj, Rimskij katolicizm  
v Rossii, I, 134.
- 4/ Tolstoj, I, 133-4. Tolstoj používa akty  
archívu Synody 1710, č. 68, 1736, č. 220,  
1742, č. 478, ktoré citujeme podľa Opis-  
nija del Sinoda; porov. Cvetajev, Iz isto-  
rii inostrannyh ispovedanij v Moskovskom  
Štáte, Moskva, 1886, 451-2.
- 5/ V tom hral úlohu gardový podporučík Dubro-  
vin. Opisanie XVI, 127.
- 6/ Soloviov, Istorija IV, 1649-1650.
- 7/ SRIO, CXIV, 1902, 113, 115; CXVII, 1904, 107.
- 8/ SRIO, CXIV, 482.
- 9/ Soloviov, Istorija IV, 1649-50; A. Zisserman,  
Archivnaja zamjetka. Russkij Viestnik, 1877,  
XII. 688-9/.



Misionár a väzeň Kristov v službe gréckokatolíckej Cirkvi.

/Otec Vendelín Javorka, 1882-1966/.

Už aj číre vymenovanie dát, miest, prác a funkcií, ktoré zastával, by postačili, aby sme si uvedomili, aký pohnutý bol život tohto apoštola.

Narodil sa 15. októbra 1882 v hlboko veriacej katolíckej rodine v Cernovej na Slovensku, ktoré v tom čase patrilo do Rakúsko-uhorskej monarchie. 14. augusta 1903 vstúpil do noviciátu Spoločnosti Ježišovej v Trnave. Odtiaľ prešiel po dvoch rokoch do Kaloče /v Maďarsku/, kde sa venoval humanistickým štúdiám za jeden rok. Nato strávil tri roky v štúdiu filozofie v Bratislave. Počas nasledujúcich troch rokov vyučoval na kaločskom kolégiu. Odtiaľ odišiel na teologické štúdiá do Innsbrucku.

Za knaza ho vysvätili 15. augusta 1915. Europa bola už celý rok vo vojnovom zápase. Keď o rok skončil posledný rok teológie, už na neho čakalo povolanie do prezenčnej služby s frontovým určením ako kaplán rakúsko-uhorskej armády. Po vojne sa vrátil do svojej rodnej vlasti, ktorá spolu s Českom vytvorila nový štát, ktorému dali meno Česko-Slovensko. Určili ho za rektora do Trnavy, kde bol vtedy spoločný noviciát, pritom bol slovenským kazateľom a redaktorom Posla Božského Srdca Ježišovho. Roku 1924 ho preložili za predstaveného do Bratislavy.

Práve toho roku pápež Pius XI. sa rozhodol vyškolit istý počet rehoľníkov pre prípadnú misijnú prácu v Rusku alebo aspoň medzi ruskými emigrantmi a preto žiadal predstavených reholí, aby mu z členov latinského obradu poskytnú záujemcov o toto povolanie. Otec Javorka sa prihlásil medzi prvými. Odišiel do Ríma a roku 1925 bol

druhým jezuitom, ktorý prešiel na východný ohrad. Praktické skúsenosti v tomto obraze si nadobudol na východnom Slovensku, kde ako misionár kázal po rozličných farnostiach prešovskej eparchie a slúžil svätú liturgiu ako gréckokatolík. Po návrate do Ríma stal sa ministrom /zástupcom predstaveného/ v novozriadennom Východnom ústave na Piazza Santa Maria Maggiore. Keď sa počalo so stavbou Ruského kolégia na prilahlom pozemku, jemu pripadla celá starosť o novostavbu. Bola to dobrá príprava na budúcu funkciu predstaveného tohto kolégia. Naozaj 24. októbra 1929 ho Svätá stolica vymenovala za prvého rektora tejto ustanovizne.

Ale ani tu sa dlho nezohrial. V januári 1934 potrebovali misionára pre ruských emigrantov v Sanghai, nuž ho poslali na Daleký východ. Vo funkcii apoštolského vizitátora charbinského exarchátu pre Rusov byzantského obradu sa cestou dlhšie zastavil v Mandžursku. V samom Sanghai ostal tri roky. Na Svätodušné sviatky 1936 šanghajský apoštolský vikár posvätil kaplnku sv. Mikuláša pre duchovné potreby ruských emigrantov. Toto dieľo bolo ovocím práce Otca Javorku.

30. júla 1939 Otec Javorka bol zasa nazad v Ruskom kolégiu v Ríme ako minister a hospodár. Nastavšia vojna prinútila vtedajšieho rektora Otca Františka Regisa, pôvodom Francuza, aby sa vrátil do svojej vlasti. Na jeho miesto nastúpil Otec Javorka ako vice-rektor.

Ale ani po toľkých zmenách jeho túžba pracovať v Rusku nevyhasla. Ukazovalo sa, že vojnová situácia by mu mohla dopomôcť, žeby sa splnil jeho sen. Roku 1941 rozhodol sa vrátiť na Slovensko, kde strávil niekoľko mesiacov. Potom sa mu podarilo dostať sa do Cernauti /Černovca/ na Bukovine v nádeji, že



prenikne aj ďalej. Ale veci nešli tak ľahko. Ostal tam až do roku 1944, kedy sovietska armáda zaujala mesto.

Konečne sa mu len predsa podarilo dostať sa do Ruska - ale ako vojnovému zajatcovi. Mal 62 rokov. Nevedel, že ďalších 22 mal ešte pred sebou. Lenže apoštolské práce mu už vykonávať nedovolili, aspon nie zjavne. Zaistili ho a poslali do Kijeva a ako "agenta cudzej mocnosti" odsúdili ho na 10 rokov nútených prác. Pochodil najrozličnejšie trestanecké tábory, napr. Kemi v severnom Rusku, tábory v strednej Ázii a konečne zakotvil vo Vorkute. Jeho spoluväzni boli svedkami, koľko vládval pretrpieť. A predsa ho to nevedelo zlomiť, ba bol najochotnejším pomocníkom a poradcom ostatných.

Napokon roku 1956 ho na základe Malenkovej amnestie prepustili a ako cudzinca vypovedali zo Sovietskeho zväzu. Eskortovali ho na československé hranice a jednoducho nechali tam. Do Ríma sa dostať nemohol, doma zas boli všetky reholné domy vládou zhabané a reholníci alebo uväznení alebo rozprášení po robotách. Ostávali pokrvní. Otca Javorku sa ujal jeho vlastný brat. Po rokoch námah a skrytej apoštolskej práce horlivý knaz ostal bez možnosti pracovať. Nedovolili mu vykonávať knazské práce, ba vládne orgány mu zakázali slúžiť verejne ešte aj svätú omšu. Občas poslal odkaz do Ríma: som pri silách, rád by som robil čokoľvek. Nič sa nedalo vykonať.

Za týchto okolností v malom krúžku verných z rodiny a priateľov oslávil 15. augusta 1965 päťdesiate výročie knazskej vysviacky. Mal 83 rokov, bol ešte stále pri silách. Ale počiatkom roku 1966 bolo badať, že prestáť utrpenia a námahy mali len predsa svoje účinky. Začalo mu rýchlo ubúdať síl. 24. marca 1966 zomrel v Ziline. O dva dni mal pohreb. Spreádzalo ho

veľké množstvo veriacich na poslednej ceste. Do Ríma oznámili jeho smrť telegramom. 28. marca katolíci východného obradu slúžili v Ruskom kolégiu za svojho skoro-zakladateľa slávnostnú pannychídu.

/Z. jezuitskej ročenky 1966-1967/.

Pamätnica slovenských jezuitov v Kanade, 1952-1977, str. 209-211.

- o -

Samizdat.sk



B O G O Ľ U B O V :

C i o l k o v s k i j a a t e i z m u s .  
-----

14. apríla 1928 noviny "Kommuna", vydávané v Kaluge, uverejnili článok, v ktorom sa tvrdilo, že popredný Kalužan K.E. Ciolkovskij je ateistom. V článku sa citovali slová samotného vedca, ktoré vraj povedal dopisovateľovi novín. Z týchto slov by bolo možné urobiť záver, že Ciolkovskij sa skutočne stavал k náboženstvu odmietavo.

Keďže sa však zo strany ateistov neraz stretáme s prekrúcaním svetonázoru mnohých vedcov, nebude bez zaujímavosti, keď si v tomto prípade overíme hodnovernosť ich tvrdenia.

Predovšetkým je nápadný jeden záhadný fakt. V našom "kozmickej vek", keď sa vedecký odkaz Ciolkovského stal východiskom pre konštruovanie rakiet, keď meno skromného kalužského učiteľa je ožiarené gloriolou, podnes nemáme úplné vydanie zobraňovaných spisov tohto významného vedca. O Ciolkovskom sa píšú knihy, stavajú sa mu pomníky, zatiaľ čo jeho vlastné práce, ktoré v nízkych nákladoch vychádzali pred 50 - 60 rokmi, ostávajú dnešnému čitateľovi neznáme. Nie je to paradoxné? Vzniká dojem, že z neznámych príčin niektoré Ciolkovského knihy sa pokladajú za "nežiaduce".

Co su to za knihy? Do "Zobraňovaných spisov" Ciolkovského, vychádzajúcich v rokoch 1951-59, boli pojaté práce z oblasti aerodynamiky, o vzducholodiach a reaktívnych pohonoch. Bokom zostali jeho práce z filozofie a etiky. Teda práve vo svetonázore Ciolkovského ateisti odhalili čosi, čo im nebolo zrovna vhod. A predsa len sa nám usilujú nahovoriť, že bol materialistom, ba čo viac, tvrdia, že "len vychádzajúc z materialistického svetonázoru, mohol prostredníctvom vedeckých poznatkov upevniť

v pokrokovom ľudstve odvážnu myšlienku budúceho dobytia vesmíru" /V.A. Brjuchanov: "Mi-rovozzrenie K.E. Ciolkovskogo i jeho naučno-techničeskoje tvorčestvo", Moskva, 1959, str. 28/. Ak je to tak, potom prečo sa o filozofických prácach Ciolkovského tak urputne mlčí? Odpoveď na túto otázku môžeme nájsť v samotných týchto prácach.

V nich Ciolkovskij skutočne neraz sám seba označuje za materialistu, ale ani zďaleka nie vo všeobecne zaužívanom zmysle tohto slova. Materializmus preňho znamená len uznanie materiálnej povahy Vesmíru a príčinnej spojitosti medzi javmi. "Bezpríčinnosti vo vesmíre niet", napísal /K.E. Ciolkovskij: Zvezdoplatelam, Kaluga, 1930, str. 15/. Pritom však nepopieral ani inu, nehmotnú príčinnosť. "Nie som len materialistom, ale aj panpsychistom, ktorý uznáva duchovnosť celého vesmíru". /K.E. Ciolkovskij: Monizm Vselennoj, 1925, str. 7/. Vedec zastával názor, že duchovnosť je vlastná celej prírode, každému atómu a že celý vesmír má svoj pôvod v Najvyššom princípe.

"To, čo má svoj pôvod a čo sa vyvíja" - napísal - "priebeh tohto vývoja závisí od prvotnej Príčiny, ktorá je mimo prírody. To znamená, že všetko závisí od Boha." A o niečo ďalej pokračuje: "Boh je Príčinou všetkých javov. Je príčinou hmoty a všetkých jej zákonov." /K.E. Ciolkovskij: Obrazovanie zemli i selnečnych sistem, 1915, str. 7 a 10/. To sa už veľmi málo ponáša na materializmus! Ale poďme ďalej! V roku 1925 Ciolkovskij napísal špeciálnu knihu "Príčina kosmosa", v ktorej zdôvodňuje svoje po-nímanie Boha. Keďže táto kniha je dnes temer neznáma, uvedieme tu aspon úryvky z jej zá-veru:

"Príčina nie je merateľná so svojim následkom, keďže dáva vznik hmote i energii, čo



kozmos sám osebe urobiť nemôže. Pre ňu je ohraničené to, čo aj pre najvyspelejší ľudský um je neohraničené a nekonečné.

Kozmos je pre ňu určitý objekt, jeden z množstva následkov Príčiny. O niektorých jej následkoch sa nikdy nič nedozvieme, ale jestvovať musia.

Príčina z ľudského hľadiska je v každom ohľade nekonečná v porovnaní s vesmírom, ktorý zas je nekonečný vo vzťahu k hocktorej súčasti kozmu – k človeku, zemi, slnečnej sústave, Mliečnej dráhe, ku skupine špirálových hmlovín, k celému známemu svetu...

Príčina stvorila vesmír, aby dala atómom ničím nekalenú blaženosť. Preto je dobrá. To znamená, že od nej nemôžeme očakávať nič zlého. Jej dobrota, blaženosť, múdrosť a sila sú vo vzťahu k takýmto vlastnostiam kozmu nekonečné.

Aké z toho možno urobiť praktické závery? Či by nezostalo všetko ako bolo, keby sa nebrali do úvahy vlastnosti Príčiny?

Prvý záver: Ukojenie túžby po poznaní a z toho vyplývajúci pokoj.

Druhý: Pokora pred Príčinou. Tá nám pomôže byť rozvážnymi a núti nás pamätať na to, že ak je nám darovaná nekonečná radosť, táto nám môže byť hocikedy odnatá, ak sa nevieme skloniť pred Príčinou. To je jej dan.

Tretí: Čiť vďaky za nekončiace, neustále narastajúce šťastie. Ten nám dáva čulosť v našom biednom pozemskom živote a núti nás vždy pamätať na jeho Príčinu a milovať ju. Láska ju urobí zhovievavejšou, pretože láska je tiež jej dan.

Štvrtý: Múdrosť a dobrota Príčiny vo vzťahu k svojmu následku dovoľuje nám nazdávať sa, že moc Príčiny nám neprinesie zlo... Príčina je najvyššia láska, bezmedzné milosrdenstvo a rozum... Skrátka, aj Príčina, aj organické

bytosti vesmíru a ich rozum tvoria jednu a tu istú lásku."

Teraz vzniká otázka: ako pozerat' na článok v novinách "Kommuna"? Azda za tie tri roky /1925-1928/ Ciolkovskij zmenil svoje názory? Potom však prečo v roku 1931 o svojej knižke "Pričina kosmosa" napísal, že vyjadruje "môj osobný názor, ktorý nikomu nevnucujem"? /K. Ciolkovskij: Atlas dirizablu iz volnistoj stali, 1931, str. 22/. Musíme len obdivovať statočnosť vedca, ktorý sa v podmienkach protináboženskej propagandy pokúšal hájiť svoje názory, aj keď v zastarenej forme.

Co sa týka interviewu v novinách, zrejme je napolovicu skreslené. Zdá sa, že len jeho začiatok je pôvodný. Na otázku dopisovateľa Ciolkovskij odpovedá: "Co máme predovšetkým rozumieť pod vierou v Boha? Nevzdelaná, nerozhľadená sedliacka pokladá za Boha obrázok, ikonu. Iní pred Bohom rozumenjú nesmrteľného starčeka, tróniaceho na oblakoch. Tretí pokladajú za Boha princíp dobra v živote." Ale ďalej, z neznámeho dôvodu chýba mienka samého Ciolkovského a odznieva len kritika nevedomosti a poverčivosti.

Tu je na mieste uviesť paralelu so slovami známeho astronoma N. Morozova: "Keď sa niekto moderného inteligentného človeka opýta či verí v Boha, nutený je odpovedať: Akého Boha máte na zreteli? Ak biblického Boha v podobe starca asi osemdesiatročného, so šedivou dlhou bradou...., sediaceho na tróne na priezračnom kryte nad našou atmosférou, potom samozrejme neverím. Ale ak pod týmto slovom rozumiete jedinu a základnú - podľa určenia modernej vedy - podstatu všetkých tvorivých síl vesmíru..., potom ako by som mohol popierať túto jedinu a všade sa rozlievajúcu tvorivú podstatu vesmíru beztoho, že by som zároveň nepoprel



všetko čo vidím, počujem, cítim a si uvedomujem, vrátane seba samého?... Celý vesmír prekypuje rozličnými formami tvorivého vedomia a sily živelnej prírody sa od našich organických a psychických síl líšia svojim habitom, nie podstatou. Taká je vedecká predstava o jedinom, večnom, všadeprítomnom a všetko naplňujúcom tvorivom princípe vesmíru, t.j., ak sa máme vyjadriť jazykom teológie, o Bohu, večnom Tvorcovi a Obnoviteľovi "neba a zeme, všetkého viditeľného a neviditeľného" /N. Morozov: Evolučná morálka a evolučná teológia, predhovor ku knihe A. Nemojevského: "Bog Iisus", Petrograd, 1920, str. 1 a nasl./

Toto vyznanie viery sa veľmi ponáša na svetonáhľad Ciolkovského a dokonca je formulované podobnými slovami. Ale Morozov napísal svoj článok v roku 1920, a k roku 1928 verejne vyjadrovať podobné myšlienky bolo už čoraz ťažšie.

V danom prípade je celkom ľahostajné, aký vzťah mala Morozovova "evolučná teológia" alebo učenie Ciolkovského o "Príčine kozmu" ku kresťanstvu.

Tí domáci autori, ktorí nemôžu poprieť ideologické "úchylky" Ciolkovského, pokúšajú sa vysvetliť ich po svojom. Pritom sa odvolávajú na ťažké podmienky, v akých Ciolkovskij žil: "Zvlášť ťažké chvíle sklúčenosti, pocitu bezmocnosti pri pokračovaní vo svojich objavoch, vytvárali živnú pôdu pre vplyv reakčnej ideológie na vedca a oživenie náboženských ideí, ktoré mu boli vstepené výchovou... Tu má koren Ciolkovského štúdium kresťanského učenia v niektorých obdobiach jeho života a tiež mnohé ústupky náboženstvu v jeho neskorších filozofických prácach" /Brjuchanov: Mirorozzrenie Ciolkovskogo, str. 18, 25/. Samo osebe je to veľmi závažné priznanie. Ale ako "vysvetlenie" je na poču-

dovanie bezmocné. Ukazuje sa, že stačí, aby vedec utrpel neúspechy, a okamžite sa stavia na stranu náboženstva! Nie každý marxista si trufa na také ľahkomyselné tvrdenie. Pritom musí mať príliš nízku mienku o sile génia ten, čo ho chce urobiť osudove závislým od okolností. Poznáme nábožensky založených vedcov a spisovateľov, ktorí za svojho života zožali plody svojej slávy, a tiež veriacich, čo žili v chudobe a boli zaznávaní. Ci je tak, či onak, uvedené riadky ukazujú, že Ciolkovského nie je ľahké pripočítať k ateistom.

Nebudeme sa zaoberať svetonázorom vedca vcelku. Poukážeme iba na tie momenty, ktoré mali vplyv na formovanie jeho myslenia.

Po prvé treba poznamenať, že jeho otec Eduard Ciolkovskij bol človek hlboko nábožný a v tomto duchu vychoval aj syna.

Ďalej: Ciolkovskij si vzal za ženu dcéru kalužského pravoslávneho knaza a dlho býval v jeho rodine. Vedec neraz podčiarkoval svoje sympatie ku kresťanským ideálom. O svojich vynálezoch napísal: "Nepracoval som nikdy preto, aby som zdokonaľoval spôsoby vedenia vojny. Protiví sa to môjmu kresťanskému presvedčeniu" /M. Arlazorov: Ciolkovskij, Moskva, 1963, str. 169/.

Duchovná atmosféra predrevolučnej Kalugy zaiste podporovala zvýšený záujem Ciolkovského o mystiku. Práve Kaluga bola centrom ruského teozofického hnutia. Tu bol založený Teozofický spolok, tu sa nachádzalo vydavateľstvo, ktoré vo veľkom náklade vydávalo tak domácu spisbu o teozofii a východnej mystike, ako aj preklady, napríklad Bhagavatgítu a knihy Anny Besantovej. O tom, že Ciolkovskij mal blízko k týmto východným ideám, svedčí hoci jeho kniha "Nirvana", ktorá vyšla v roku 1914. Myšlienky veľmi blízke k budhizmu vyslovil aj v brožúre "Um i strast" /1928/. Pri charakterizovaní



ideálnej bytosti zbavenej vášní, priamo cituje niektoré miesta z budhistickej posvätej literatúry /"Um i strast", str. 9/.

Nemožno vynechať ešte jeden závažný fakt zo životopisu vedca. V mladosti sa zbližil s Nikolajom Fiodorovom, ktorý mu v mnohom pomohol /M. Arlazorov, Ciolkovskij, str. 29/. Tento svojrázny človek, bibliofil a slobodný filozof, pracoval v Rumiancevskom múzeu. Vytvoril vlastné učenie, ktoré pokladal za pravé kresťanstvo. Podľa tohto učenia aby človek celkom plnil vôľu Božiu, musí všemožne rozvíjať vedu, naučiť sa dokonale riadiť a ovládať všetky prírodné procesy. Fiodorovská "Filosofija obščego dela" upútala pozornosť mnohých význačných umov v Rusku i na Západe. Vysoko si ho cenil Vladimír Soloviov a Sergej Bulgakov. Hlavná práca Fiodorova vyšla až po jeho smrti /zomrel v roku 1904/, ale jeho vplyv bol skôr osobný než literárny. Podmanoval si ľudí ako okuzlujúci, neobyčajne prívetivý človek, optimista, smelo sa pozerajúci na budúcnosť sveta, ktorú videl v jasných farbách. Porovnanie fiodorovianizmu a filozofických prác Ciolkovského presvedčivo ukazuje, že pôvodca raketovej teórie bol stupencom a pokračovateľom "záhadného mysliteľa", ako Fiodorova nazýval Bulgakov /jeho článok v zborníku "Dva grada", Moskva, 1911, zv. 2; o vzťahu V. Soloviova k Fiodorovovi: V. Soloviov, Pisma, 1909, zv. 2, str. 345/.

Teda Ciolkovského svetonázor sa stvárňoval pod vplyvom troch veľmi dôležitých faktorov: kresťanskej výchovy a prostredia, teozofických ideí a napokon učenia Fiodorova. Plodom týchto vplyvov bolo svojrázne "kozmicke náboženstvo" vedca, ktoré označoval ako "monizmus". Súčasťou tohto učenia bola originálna myšlienka o duchovnej blaženosti atómov, na ktoré sa človek po smrti rozpadá.

V knihe "Monizmus Vselennej" /1925/ napísal: "Náboženstvo sľubuje pokračovanie pozemského života a stretnutie s príbuznými. Monizmus však priamo sľubuje okamžitý dokonalý život v spoločenstve dokonalých bytostí."

Keď vzplanula revolúcia, Ciolkovskij bol už starec. Roky neúspechov a otrasov /jeho syn spáchal samovraždu/ nezostali preňho bez následkov. Hluchota ešte viac prehĺbila jeho odcudzenosť okoliu. Jeho zvláštnosti a čudáctva čoraz väčšími bili do očí. Ako uvítal politické zmeny? Ciolkovskij na rozdiel od početných pracovníkov kultúry hneď vyjadril svoje sympatie k novej štátnej moci. Tušil, že sa jeho zámery so vzducholodou a raketami konečne realizujú. Osobitným výnosom bol mu vymieraný dôchodok a prídela potravín. V roku 1919 ponúkol fronte svoje inžinierske projekty. On, ktorý rojčil o pretvorení prírody, bol unesený rozmachom revolučných plánov. Najvyššie kruhy to náležite ocenili.

Ciolkovskij dlhé roky bez prekážky hlásal aj svoje filozofické idey. Nejaký čas mu dokonca bolo povolené vydávať na svoj účet knihy filozofického obsahu. Vedec vynaložil všetko svoje úsilie na to, aby ukázal, že jeho názory nie sú v rozpore s oficiálnou ideológiou. Jednako, tak to do nekonečna ísť nemohlo. Knihy, ako bola "Príčina kozmu", boli čoraz väčšími odíoznejšie. Začalo sa intenzívne spracovanie hluchého 70-ročného starca, až napokon "od r. 1931 prestáva uverejňovať svoje práce na filozofické témy" /Brjuchanov, cit. dielo, str. 62/. No napriek mlhavosti filozofického "monizmu", v podmienkach ateistickej propagandy a morálneho nátlaku, Ciolkovskij sa nestal materialistom, hoci robil dosť slovných ustupkov oficiálnej ideológii. Usilujú sa nás však presvedčiť, že "keby Ciolkovskij ... žil dlhšie, bol by bezpochyby celkom



prešiel na pozíciu dialektického materializmu" /Brjuchanov, cit. dielo, str. 63/.

Ale to je len sebautecha. Ciolkovskij zomrel vo veku 78 rokov. Osemnásť rokov jeho života po revolúcii málo čo zmenilo na jeho názoroch. Skadial' teda tá nádej, že veci by sa ďalej vyvíjali "úspešnejšie"? Alebo azda autor tejto prognózy mal na mysli to, že keby sa vedec dožil matuzalemského veku a jeho rozum by dostatočne ochabol, ľahko by sa mohol stať koristom ateizmu? To by však bolo víťazstvo pochybnej hodnoty.

Na záver sa zastavíme ešte pri jednom probléme, spojenom s menom Ciolkovského: na probléme kozmických letov. V podstate je to otázka čisto vedecká, ktorá sa náboženstva dotýka len okrajove, ale v ateistickej literatúre sa často stretáme s tvrdením, že kozmické lety zasadili náboženstvu úder. "So vznikom umelých kozmických telies - vyhlasujú ateisti - padajú náboženské výmysly o "nebeskej klenbe", o "raji na nebi", kde vraj prebývajú bohovia, anjeli, duše spravodlivých a pod. Kozmický priestor je len taký, ako nám ho predstavuje veda a nie náboženstvo" /N. Varvarov: Sputniki i religija. Zborník "Zavojevanie kosmosa i viera v boga", Moskva, 1964, str. 18/. Predovšetkým v tomto vyhlásení zostáva otvorená otázka o akej "vede" a akom "náboženstve" je reč. Veda práve staroveká veda učila o "klenbe" a o centrálnom postavení zeme. Náboženstvo však nemá nijaký priamy vzťah k akejkoľvek kozmogonickej teórii. Nábožní ľudia si po všetky časy predstavovali usporiadanie viditeľného vesmíru v súlade s úrovňou vedomostí svojej doby. A ak sa nám dnes Ptolemaiovská sústava vidí nesprávna, ako môžeme vedieť, čo o dnešnej kozmológii povedia ľudia o dva tisíce rokov?

Časopis "Nauka i religija" /Veda a nábo-

ženstvo/ uverejnil kresbu, na ktorej sú vyobrazené umelé družice zeme a pod nou je "básnický" nadpis:

"Celý vesmír sme obišli,  
nikde sme boha nenašli".

Je to to isté, ako keby niekto skúmal mozgové bunky a keď tam nenájde myšlienku, vyhlási, že táto vôbec nejestvuje.

Keď sa v náboženskej terminológii používa slovo "nebo", myslí sa pod ním duchovná rovina bytia a vôbec nie fyzický priestor. V ktorom teologickom spise 20. alebo 19. storočia našli ateisti tvrdenie, že "duše spravodlivých" sa nachádzajú kdesi na mesiaci alebo na predpokladaných obežných dráhach družíc? Argument, že "družice nenašli Boha" prezrádzajú len nevedomosť ľudí, ktorí tento argument používajú, alebo ich zámerné zavádzanie.

Ešte viac prekvapuje takýto argument:

"Prečo práve ateisti prenikli do kozmu prví? Či to nie je svedectvo v ich prospech"? V takom prípade prečo by sme nemohli predpokladať, že astronomické úspechy starovekých Grékov alebo Babylončanov sú dôkazom v prospech kultu Apollona alebo Bála? Alebo snáď Keplerove objavy zvýšili význam astrologie /veštenie z hviezd/, ktorou sa tento vedec zapodieval? Veda nie je ideológia. Je v priamom zmysle "nadstrannícka" a internacionálna. Patrí celému svetu, ľuďom všetkých presvedčení, zástancom akejkoľvek filozofickej alebo politickej doktríny. Prirodzený vývoj techniky nie je izolovaný proces. Prv než bol rozštiepený atom alebo bola na obežnú dráhu vypustená umelá družica zeme, bola vykonaná práca mnohých pokolení vedcov všetkých krajín. Keby nebolo Eukleida, nebolo by ani modernej matematiky a mnohých výdobytkov techniky. Jeden objav pripravuje pôdu pre druhý. A nik nemá právo robiť si tu nároky na monopol. Pre veriacich ľudí kozmické



výskumy nie sú nijakým rúhačstvom, ale "významným medzníkom vedy a ľudského pokroku", ako o tom napísali Vatikánske noviny. Iné je, keď sa veda zneužíva s cieľom propagandy. Ale tieto ciele už samé osebe nemajú vedecký, lež "ideologický" charakter. Ak ateisti tvrdia, že umelá družica zeme znamená pre náboženstvo veľký uder, majú na to právo, ale s takým istým právom rímsky pápež hovorí, že kozmické výskumy sú krokom k poznaniu rozumného usporiadania vesmíru a tým slúžia oslave Boha.

Často možno počuť otázku: Prečo Biblia nič nehovorí o obyvateľoch iných vesmírnych telies? Ale prv než by sme obviňovali Bibliu, museli by sme dokázať, že takí obyvatelia skutočne jestvujú. Medzitým pôvodné vedecké dôkazy pre to podnes nemáme. Ba ani jestvovanie jednoduchých foriem organického života v našej planétovej sústave nie je dokázané. Všetelijakí mudri Martania sú výplodom múdrych fantastov, a ako ukázali fotografie americkej kozmickej aparatury, Mars pravdepodobne ani v minulosti nemal atmosféru /Sklovskij: Vseselennaja, žizn, razum, 1965, str. 152/. Co sa týka iných hviezdnych systémov, možnosti kontaktov s nimi sú minimálne. Vzdialenosti k nim sú naozaj astronomické.

Ale predpokladajme, že by predsa len kdesi vo vesmíre mohli byť rozumné bytosti. Vcelku je to veľmi pravdepodobný predpoklad, aj keď sa nedá dokázať. Ťažko možno súhlasiť s myšlienkou, že človek Zeme je unikum všehomíra, hoci je to, ostatne, celkom možné. Ale pripustíme na chvíľu, že rozumné bytosti v kozme existujú. Co by to dokazovalo? Co principiálne nové by to prinieslo? Nič. Len by sa rozšírila vesmírna rodina ľudí.

No možno to vôbec nie sú ľudia? V poslednom čase sa vyťahovali najrôznejšie hypotézy o

možných formách rozumného života. Ale v každom prípade jasný, nemenný ostáva princíp človeka v širokom zmysle slova, t.j. duchovno - telesnej bytosti. Keby aj obyvatelia iných svetov mali miesto nášho biologického tela iné, predsa by to boli ľudia, t.j. rozumné tvory s telesnou stavbou.

Už pred dvesto rokmi bola otázka obyvateľov planiet predmetom uvah filozofov a vedcov. A Lomonosov, ktorý pripúšťal, že na Venuši môžu byť ľudia, svoju uvahu uzavrel slovami :

"Pri tom všetkom Kristova viera ostáva neochvejná". Týmito slovami zakončíme aj my našu črtu.

- o -



21. mája 1981 sa dožíva 60 rokov Andrej Sacharov, sovietský vedec, humanista a popredný, ak nie prvý z bojovníkov za ľudské a občianske práva v Sovietskom zväze. Preto je i veľmi ocenený na celom svete. Zatiaľ čo sovietske úrady sa mu snažia strpčovať život kde môžu a čo najviac obmedzovať akčný rádius jeho myšlienok.

Jeho svetle modrosivé oči pod klenutým čelom sa dívajú kludne, pozorne a dôverčivo. Rozpráva polohlasne a pomaly, ako keby hľadal slová. Na prvý pohľad vyzerá ako jemný a plachý človek. V kruhu vzrušene diskutujúcich pôsobí jeho tichá zdvorilosť až starošvetský. Spôsob akým hovorí, je spôsob múdreho učiteľa alebo zhovievavého docenta, ktorý sa usiluje o čo najpresnejšiu formuláciu a o to, aby ho čo najlepšie rozumeli. Tak rozpráva s tými, ktorí zdieľajú jeho názory, i so svojimi najtvrdšími protivníkmi.

Dôrazne odmieta všetkých, ktorí sa pri riešení problémov utiekajú k povrchnej fráze. Veľmi korektne presvedčuje o správnosti svojich myšlienok i milicionára a príslušníkov KGB, ktorí si pred zatvorenými dverami sudných siení pri politických procesoch hrajú na pohoršený sovietský ľud. Žiadnej hrozbe, žiadnemu násiliu neuhýba. Niektorí starší Sacharovovi kolegovia nemôžu dodnes pochopiť, ako došlo k tomu, že ho dnes poznajú ľudia na celom svete. Ale je tomu tak.

Ako geniálny fyzik už vo svojich necelých 28 rokoch dospel k vedeckým výsledkom, ktoré umožnili Sovietskému zväzu zostrojiť vodíkovú bombu rýchlejšie, ako Spojeným štátom Americkým. Trikrát dostal najvyššie sovietske vyznamenanie "Zlatú hviezdu hrdinu socialistického práce". Podľa štatútu tejto ceny musí byť v jeho rodišti, v Moskve, už za jeho života verejne vystavená jeho bronzová busta.

Trikrát bol vyznamenaný Štátnou cenou. Keď mal 32 rokov v roku 1953, stal sa najmladším členom sovietskeho Akadémie vied, čo znamenalo doživotné privilégia, zaručený blahobyť, neohraničené možnosti pracovať a venovať sa výskumom vo svojom obore, vyhliadky na ďalšie ceny a vyznamenania.

Ako sa mohl všetkého toho vzdať a pustiť sa v mene bezmocnej spravodlivosti do boja proti všemocnému násiliu?

Iba málokto vedeli, že sa už po prvých skúsenostných exploziách sovietskej vodíkovej bomby zasadzoval o to, aby sa s tým prestalo, k veľkej nelúbosti svojho predstaveneho v Akadémii, sovietskych maršálov, ministrov i samotného Chruščova. To vyšlo najavo až z Chruščovových spomienok. Sacharov sám sa o tom svojim priateľom nikdy nezmienil. Rovnako ako o tom, že peniaze ktoré dostal v súvislosti so štátnymi cenami - viac ako 125.000 rublov - venoval na stavbu Inštitútu boja proti rakovine. Svoje povinnosti člena Akadémie plnil veľmi zodpovedne. Prejavilo sa to napr. v jeho zásadnom postoji voči šarlatánovi a stalinovmu obľubencovi Lysenkovi a jeho spoločníkom, ktorí nevybieraným spôsobom ničili svojich odporcov. Sacharov dal vo svojom Inštitúte rozmnožiť vedecky fundovaný rukopis biológa Zoresa Medvjedeva, ktorý odhaloval Lysenkove podvody. A ešte r. 1964 bol jeden z lysenkových bývalých pomocníkov, jeho zásluhou zbavený svojho vplyvu na činnosť Akadémie.

V marci 1966 zasadal XXII. zjazd KSSZ. 25 umelcov, spisovateľov a vedcov - medzi nimi i Andrej Sacharov - mu zaslalo list, ktorý čoskoro potom putoval z rúk do rúk ako samizdat po Sovietskom zväze. Bolo to varovanie pred rehabilitáciou Stalina a stalinských spôsobov riadenia spoločnosti.

Ceskoslovenský vývoj v roku 1968, ktorý



vošiel do dejín ako "Pražská jar", vzbudil medzi mnohými sovietskymi intelektuálmi, včítane Sacharova, veľké nádeje. V lete 1968 uverejňuje "Memorandum o mierovej koexistencii, medzinárodnom uvoľnení a zbližovaní rôznych spoločenských systémov", adresované ako výzva štátnikom, politikom a všetkým rozmyšľajúcim ľuďom. Spájajú sa v ňom exaktné prírodovedecké poznatky s etickou zodpovednosťou za osudy sveta v tradícii ruskej inteligencie. Ale už predtým, v januári 1968, sa Sacharov neohrozene zastal spisovateľov Siniavského a Daniela, súdených a prenasledovaných za to, že uverejňovali svoje diela na Západe. Táto jeho činnosť spôsobila, že sovietske orgány stratili trpezlivosť a Sacharov bol zbavený svojej funkcie hlavného poradcu Štátneho výboru pre atomovú energiu a svojho miesta na Fyzikálnom inštitúte v Černogolovke pri Moskve. Členom Akadémie vied však zostal i naďalej. Ako taký, protestoval i proti augustovej okupácii Československa.

V marci 1970 formuloval Andrej Sacharov spoločne so svojim kolegom, fyzikom Turčinom a historikom Medvjedevom "Otvorený dopis sovietskému vedeniu", v ktorom požadoval demokratizáciu Sovietskeho zväzu. V jeho zahranično-politickej časti kritizoval dodávky sovietskych zbraní do krízových oblastí sveta a vyjadroval ľútosť nad jednostranným angažmánom voči Izraelu.

V novembri 1970 zakladá spoločne s ďalšími dvoma vedcami v Moskve "Výbor pre ľudské práva", ktorý si kladie za cieľ uskutočniť zásady Deklarácie o ľudských právach OSN v ZSSR. V tom istom zmysle vyznievajú aj jeho protesty proti nutenému zadržiavaniu a údajnému liečeniu väzňov v sovietskych psychiatrických liečebnách.

Samozrejme, že si túto činnosť nemožno predstaviť bez spojenia so západnými komuni-

katívnyimi prostriedkami, ktoré umožňujú Sacharovovým vyhláseniam a proklamáciám patričnú publicitu. Na Západ sa dostávajú hlavne pomocou západných novinárov, akreditovaných v Moskve.

Pravý hon vzbudí v oficiálnych kruhoch Kremľu v roku 1973 návrh Alexandra Solženičyna a ďalších, aby bol Sacharov poctený Nobelovou cenou, k čomu dôjde až o dva roky neskoršie.

V roku 1973 je však Sacharov vyznamenaný Medzinárodnou ligou pre ľudské práva so sídlom v New Yorku, cenou "Ľudských práv".

V juni 1974 Svetovou cenou za svoju esej "Posolstvo humanity." Už predtým sa vzbudila na Západe veľký ohlas jeho kniha úvah, protestných dopisov a výziev "Moje stanovisko".

V priebehu návštevy amerického prezidenta Nixona v Moskve r. 1974, upozorňuje Sacharov týždennou hladovkou na osudy kritikov režimu v ZSSR.

Druhý raz drží hladovku so svojou ženou Jelenou, keď jej úrady odmietli povoliť cestu do Talianska, aby sa tam mohla podrobiť očnej operácii. Nakoniec jej úrady cestu v júli 1975 na prekvapenie povoľujú.

V októbri dostáva Sacharov Nobelovu cenu mieru potom, keď na Západe vyšla jeho nová kniha "Moja krajina a svet", do ktorej zhrnul svoje predstavy o Sovietskom zväze, v ktorom by vládla sloboda. Nobelovu cenu zanho musí v Nórsku prevziať jeho manželka, on sám, pod zámienkou že je nositeľom štátnych tajomstiev, vycestovať nesmie.

I po udelení Nobelovej ceny jeho aktivita pokračuje. Ide o desiatky vyhlásení, upozornení na bezprávie voči rôznym predstaviteľom náboženských, národnostných, odborárskych a iných hnutí a myšlienok v ZSSR a vyzývajúcich Západ, aby bol nekompromisný v boji za ľudské práva všade na svete, ale zároveň aby neprestá-



val v politike mieru a uvoľňovania napätia. Konkrétne možno spomenúť napríklad jeho korešpondenciu s bývalým americkým prezidentom Carterom a terajším prezidentom Reganom.

Medzníkom v živote Andreja Sacharova je nepochybne január 1980, kedy je násilne vyšťahovaný z Moskvy a presťahovaný do 400 km vzdialeného mesta Gorkého, kde nemajú prístup cudzinci a kde má byť izolovaný od sveta. Zároveň su mu odobraté všetky sovietske vyznamenania a čestné tituly. Táto jeho deportácia vzbudí pohoršenie na celom svete. Zastane sa ho mnoho významných osobností. 820 francúzskych fyzikov prirovnáva zaobchádzanie s ním s nacistickým postupom voči Albertovi Einsteinovi v roku 1933.

Ale ani z tohto vnútorného exilu sa nedá Sacharova úplne umlčať. Vždy znovu sa akoby zázrakom ozýva z Gorkého jeho hlas, hlas človeka, ktorý stelesňuje najhumanistickejšie tradície vedy a kultúry.

Sacharovov priateľ, spisovateľ Lev Kopelev, ktorý nedávno opustil ZSSR a bol čoskoro potom zbavený sovietskeho štátneho občianstva, o Sacharovovi uverejnil v 20. týždni /máj 1981/ v týždenníku Die Zeit jubilejný článok, včítane adresy, na ktorú možno Andrejovi Sacharovovi zaslať pozdravy a blahopriania. Možno neskoro, ale predsa by sme s nou chceli s Vami podeliť:

Andrej SACHAROV, ulica Gagarina 214, kvartiera 3, PSČ 137 G O R K I J /ŠČERBÍNKY 2/  
ZSSR/alebo CCCP/

Chlapci a dievčatá!

Na istom medzinárodnom športovom podujatí, ktorého sa zúčastnili aj sovietskí športovci, stalo sa nasledovné :

Títo športovci boli dosť mlčanliví, na otázky odpovedali dosť skúpo, ale novinár sa nedal týmto ich správaním odbyť a sústavne sa vypytoval, o čom sa dnes najviac debatuje medzi sovietskou mládežou? Napokon od jedného z nich dostal túto odpoveď :

"Najviac debatujú o tom, či človek má dušu."

Je to naozaj zaujímavý zjav. Ani 60 rokov protináboženského boja nevyničilo v ZSSR náboženskú vieru, najmä študenti a inteligencia si namáhavo razia cesty k Bohu a k duši.

Úradný materializmus im vtíka svoju nevedeckú dogmu, že duše niet a že všetká duševná činnosť človeka je len výplodom akejsi vyššej činnosti mozgu. Vraj to dokázal ruský fyziológ a psychológ PAVLOV, ktorého za to vyhlásili za hrdinu revolúcie. Sovietská akadémia vied, spolu s Akadémiou lekárskeho vied, na spoločnom zasadnutí v júni 1950 schválili Pavlovo učenie, že človek nemá dušu a že všetko je iba výplodom vyššej činnosti mozgu.

Všimnime si teraz, kto bol Pavlov a ako sa majú veci v skutočnosti:

Pavlov bol syn pravoslávneho popa, študoval v seminári a mal sa stať knazom. V 19. storočí sa však začal šíriť medzi ruskou inteligenciou revolučný duch a zmocnil sa i Pavlova. Ešte v seminári sa Pavlov stal ateistom. Jeho ateizmus bol bojovný. Po vystúpení zo seminára dal sa študovať medicínu a špecializoval sa na ľudský mozog. Nešlo mu však v prvom rade o vedu ako takú, ale ľudský mozog študoval preto, aby mohol náboženstvu svojich predkov zasadiť smrteľnú ranu. Chcel dokázať,



že duševný život človeka je iba hmotným výplodom mozgu. Pavlov postupoval veľmi radikálne. Podľa neho je všetko iba vyššou nervovou činnosťou a tú má na základe podmienených reflexov, t.j. akýmsi druhom drezury. Trudko napáda druhých vedcov, ktorí mu slepo neprikyvovali. Jeden z jeho spolupracovníkov - Snarski - musel dokonca opustiť Pavlovovo laboratórium, pretože trval na tom, že v psychológii treba hovoriť o duševných reakciách a nie iba o vyššej nervovej činnosti. Je však pozoruhodné, že kým doma Pavlov zatato tvrdil, že duše nie je, na medzinárodných psychologických kongresoch sa vyjadroval oveľa opatrnejšie. Na medzinárodnom fóre Pavlov nikdy netvrdil, že má v rukách dôkazy o tom, že duševná činnosť človeka je čisto hmotného pôvodu. Hovoril iba, že v budúcnosti sa to môže azda dokázať. Takto sa vyjadroval Pavlov na vonok.

Ako však o celej veci zmýšľal vo svojej duši?

Pavlov si nebol nikdy istý v tom, že duše nie je, že všetko je iba nervovou činnosťou. A čím viac mu pribúdalo životnej skúsenosti, tým sa viac vo svojom vnútri odklňal od materializmu a priklňal sa k viere, že človek má okrem mozgu aj dušu.

Raz sa ho v Anglicku pýtali, akého je vyznania. Najprv odpovedal, že je ateistom, ale hneď dodal, že ako ateista sa cíti veľmi zle.

Na Pavlova úžasne zapôsobila samovražda jedného priateľa. Ten raz prišiel za ním a pýtal sa ho, či jestvuje Boh. Pavlovovi bola táto otázka veľmi nepríjemná a preto z nej vykľučkoval. Nechcel sa vyjadriť. Jeho priateľ potom odišiel a zastreľil sa. Pavlov cítil, že má vinu na priateľovej

samovraždy. Tak nachádzame u Pavlova akúsi rozpoltenosť: Verejne napádal tých, ktorí verili v jestvovanie duše, no tým neistejší si bol o tom sám osobne. Medzi jeho žiakmi kolovali správy, že Pavlov chodí do kostola a že hoci to navonok popiera, vo svojom vnútri je veriaci. Zo zaručeného pramena vieme, že Pavlov skutočne chodieval do kostola. Z toho istého pramena vieme, že na konci života prijal sviatosti a že zomrel ako kresťan. Na jeho hrobe je kríž a na nom úryvok zo svätého Písma.

Pýtame sa, prečo takto Pavlov robil?  
Z karierizmu, zo strachu o chlieb?

Nevieme. Vieme iba to, že Boh mal na to dôvody prijať ho na milosť a do svojho kráľovstva.

Chlapci a dievčatá!

Zo všetkého si môžeme urobiť dôležité uzávery. Pavlov až do svojej smrti nemohol dokázať, že človek nemá dušu, hoci to pred svojimi žiakmi zatato hlásal. Teda čo hlásal, sú iba slová bez dôkazov. Tak to robí protináboženská propaganda až dodnes. Preto čím viac vám niečo natláča a tvrdí, tým môžete byť istejší, že sú to slová bez dôkazov. Čím viac sa propaganda hemží slovami "vedecký" a "veda to dokázala", tým viac sú to prázdne tvrdenia a lož. Pavlov sa po desaťročiach neistoty vracia od tej prázdnoty lží k viere v nesmrteľnú dušu. Vracia sa k Otcovi, kde v Jeho náručí roku 1936 umiera.

My sme mladí a veríme v Boha a v nesmrteľnú dušu. Pýtam sa Vás, máme si dať túto našu vieru vytrhnúť na základe pseudovedeckých dôkazov, keď sám Pavlov sa na vrchole svojho života začal vracieť k nej? Zdá sa mi, že by to bolo niečo reakčné a zaostalé. Tak ako



zaostalý a reakčný je celý ateizmus, lebo ateizmus ženie do zúfalstva.

Pavlova uznáva svet ako objaviteľa podmienených reflexov v psychológii. V našom duševnom živote naozaj jestvujú i podmienené reflexy. Keď nám však do tejto pravdy budú miešať lož a budú tvrdiť, že na základe podmienených reflexov a vyššej nervovej činnosti sa dá dokázať, že človek nemá dušu, to už nie je psychológia, ale obyčajná ateistická fráza, ktorou vás chcú protinábožensky vykorisťovať. Pavlov toto na konci svojho života pochopil. I nám neostáva nič iné. Neveríme v ateizmus, ak nám chcú nanucovať a zneužívať pritom Pavlova.

Povedzte toto všetko o Pavlovovi svojim kamarátom, povedzte i známym a svojim druhom: Nech neženu mladých ľudí do ateizmu, aby si raz nemuseli vyčítat ako Pavlov, že aj oni nesú vinu na duchovnej samovražde svojich priateľov, ktorých obrali o Krista a o pravý zmysel života.

Chlapci a dievčatá,  
v y t r v a j t e v t e j t o v i e r e ,  
k t o r ú s i z a c h o v a l i P a v -  
l o v ! .

# Tajomstvá františkánskeho ruženca :

1. Ktorého si, Nepoškvrnená Panna,  
s radosťou z Ducha Svätého počala.
2. Ktorého si, Nepoškvrnená Panna,  
s radosťou k Alžbete niesla.
3. Ktorého si, Nepoškvrnená Panna,  
s radosťou porodila.
4. Ktorého si, Nepoškvrnená Panna,  
s radosťou Trom kráľom dovolila uctievať.
5. Ktorého si, Nepoškvrnená Panna,  
s radosťou v chráme našla.
6. Ktorého si, Nepoškvrnená Panna,  
s radosťou prvá po zmŕtvychvstaní videla.
7. Ktorú si, Nepoškvrnenú Pannu,  
s radosťou do neba vzal a  
za Kráľovnu neba i zeme korunoval.

2 x Zdravas

/na počesť 72 rokov života Panny Márie/

Nakoniec sa pomodli na úmysel Svätého Otca:  
Otčenáš, Zdravas, Sláva.

Poznánka:

Netreba sa ho pomodliť naraz celý, ale  
všetkých sedem desiatkov načas si odbaviť  
v jeden den.

-----  
Z publikácie:

"Boh moje všetko", modlitebná knižka sloven-  
ských františkánov, 1948.